Бүгү чурттарның пролетарийлери, кә:тыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 139 (9214) | Пятница, 1973 чылдың июнь 15 | 1925 чылда үдезилеттинген. | Өртээ 2 нөп.

СЭКП Таңды райкомунуң пленуму

Дүүн Бай-Хаакка СЭКП Таңды райкомунун пленуму болуп эрткен. Аңаа организастыг айтырыгны чугаалашкан.

СЭКП Тыва обкомунун секретарынга сонгааны-биле холбаштыр Л. К-Х. Ооржакты партия райкомунун бирги секретары хүлээдегинден пленум хостаан.

Партия райкомунун бирги секретарынга ажылчы чоннар депутаттарының Таңды район Совединин күүсекомунун даргазынга ажылап турган Г. А. Зариевичини пленум сонгаан.

Пленумнун ажылынга СЭКП Тыва обкомунун ийиги секретары В. Н. Филиппов киришкен.

ПИОНЕРЖИ ЧАЙ

Школаларда өөредилге чылы доозулган. Өөреникчилерниң чайгы дыштанылгазы эгелээн. А чылыг чайның изиг хүннери, чингир ногаан эзим-арга, чечек-сиген чыды сингеи арыг агаар, оожум хөлдерниң, шулурашкан хемнериниң аккөк суглары уругларны чалай берген.

Школачылар-биле чайгы ажылдар хөй янзы, санаары бээн берге. Чамдыктар пионер лагерьлеринге баар, чамдыктар походтап, аян-чоруктарже үнер, чамдыктар хоорай, суурларга артып каар, а элээдилери будурулге бригадаларынга ажылдаар болгай.

Бистиң республиканың профсөвилел, комсомол организациялары болгаш улус өөредилге органнары, башкылар коллективтери школачыларның чайгы дыштанылгазын чөп эрттирер дээш боттуг планнарны тургузуп, тодаргай хемчеглерни алган. Июньның эге хүнеринде бүгү-ле школаларга чаңгыс болгаш хөй хүннерниң походтары, туристчи слёттар, спортчу маргылдаалар болгулаан. Школа чанының дружулга участоктарында, өөреникчилерниң будуруглге бригадаларында ажыл-херек изиг түлүк чоруп турар.

Бо чылын республикага профсөвилелдерниң болгаш колхоз-совхозтарның 22 пионер лагерьлери ажылдаар. Оларга чай дургузунда 6400 ажыг уруглар кадыкшылыын быжыглап, кадыалып дадыгар. Профсөвилел обкомнарының Кызыл чоогунда В. Дубинин аттыг, Ю. Гагарин аттыг база «Тудугжу» деп, Чагытай хөл чанында В. Терешкова аттыг, «Орлёнок», «Байдак» деп пионер лагерьлеринде септелгеселилге ажылдары доозулган болгаш баштайгы пионерлерниң хүлээп ажылынга белеп. Ылангыя «Тудугжунуң» база «Байлактың» белеткели оскелериниң дээре болган.

Пионер лагерьлери дээрге уругларның чайгы дыштанылгазының кол одаа болгай. Аңаа аңы-аңгы школалардан келген пионердер бот-боттары-биле танышып, чаа коллективтерниң кежигүннери апаар. Олар отрядтарның болгаш бүгү лагерьниң ажыл-херектеринге идепкейлиг киржип, эш-оорунге дузалажыр, деткижер, үнүштерни база дириг амытаннарны камгалаарынга, өстүреринге улам өөренип, эки сеткилге, буянныг чорукка кижизиттинер. Чоок-кавыже сонуургачыг аян-чоруктарга, кежээликтей арга кыдыы оймактарга ажыктан чайынныг одагларга, бот-тывынгыр уран чүүл болгүмнеринге, янзы-бүрү маргылдааларга, конкурстарга, экскурсияларга киришпишаан, пионерлер хөй чаа чүүлдерни билип алыр. Төрээн чуртунга, ооң каас-чараш бойдузунга, ажыл-ишчи кижилеринге ынакшылы, магадалы улам күштүг идигни алыр.

Пионер лагерьлеринге амыдыралды хөглүг, солун, кижизидилге ажылдарын дээштиг организастаары улуг ажылардан болгаш үгбалардан хамаарыжыр дээрзин билдингир. Аңаа кижизидикчи башкылар, вожатыйлар, эмчилер, музыка болгаш күш-культура ажылдакчылары башкарыкчы рольду ойнаар ужурлуг. Оларның күш-ажылындан, чогаадыкчы чоруундан, уругларның кижи бүрүзүнге чедип, оларның сагыш-сеткилин билириндеп ажыл-ишчиң чедишкинниг болуру хандыртынар.

Бо чылын пионер лагерьлеринге ажылдаар кижизидикчилерни, вожатыйларны болгаш өөске-даа кадрларны четчелээн. Олар болза колдуунда-ла школа башкылары, Кызылда башкы институдунуң студентилери, башкы училищезиниң сургуулдары боон турар. Уруглар-биле ажылдап турган алган дружулгазынга, өөренген билиглеринге даянмышаан, олар мурнуку чылдарда шыкаш, боттарының сорулгазын алдарлыы-биле күүседип шыдаар.

Чай — пионерлерни болгаш школачыларны күш-ажылга киригиттирип, чанчыктырарынга эң-не таарымчалыг уе. Пионер лагерьлеринің аныяк натуралистер болгүмнеринге, бистиң чуртта сөөлгү чылдарда улуу-биле нептерээн будуруглге бригадаларынга, күш-ажыл болгаш дыштанылга лагерьлеринге, школаларның ыяш ажыл-агыйларынга уругларның шыдаар шаа-биле күш-ажылын шын организастаары улуг ужур-дузалыг. Бо чылын Кызыл хоорайның школаларында тускай бригадаларны тургузуп, пазы-харын, кадыкшылын барымдаалап, боттарының школаларының, класстарының, стол, сандайларының, өөредилге-херекселдеринің септелгезинге киригиттирип турары улуг кижизидикчи рольдуг болуру чигзинниг чок. А көдээ школаларның өөреникчилери төрээн колхозтарының, совхозтарының шөлдеринге, фермаларынга хире-чергези-биле ажылдавышаан, беш чылдың шинтпирлиг үшкү чылының даалгаларын күүседиринге боттарының улуг-хуузун киирери чугаажок. Борта база-ла улуг кижилерниң, башкыларның билдилиг башкарылгазы, арга-сүмези эргежок чугула болбайын аан.

Чай — кадыкшылды быжыглаарынга, янзы-бүрү спортчу оюннар, маргылдаалар чорударынга чогум-на таяаттынган уе. Школачылар каяа-даа — пионер лагерьлеринге, бүдүрүлге бригадаларынга, аалдарынга-даа — турза, чайгы хүнүүн, агаарының, сугнуң эмнекшин, дадыктырыкчы салдарын ыяпла ажыктаан турар ужурлуг. Каяа-даа уругларның чайгы спортунуң үндезини — ГТО-нуң чаа комплексизиниң нормаларын дужаары болур.

Эгелеп турар пионержи чай—күш-ажылчы, спортчу, туристчи, омак-хөглүг эртер ужурлуг. Ону ынчаар организастаары дээрге күрүне ужур-дузалыг, улуг чаагай херек-тир. Профсөвилел болгаш комсомол организациялары школачыларның чайгы дыштанылгазын бедик деңнелге эрттирер дээш, бүгү күштерни болгаш аргаларны ажылгаары чугула. Чер-чер Советтери, клубтар, Культура бажыңнары, библиотекалар база уругларның чайгы дыштанылгазын утка-шынарлыг, эки эрттиреринге дузалажыр ужурлуг.

ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫЫШКЫНЫНГА ЫЯК БЕЛЕТКЕНИР

Украинчилерниң эгелээшкинин бүрүн деткип тур бис

СЭКП обкомунда болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

1973 ЧЫЛДА ТАРАА АЖААП АЛЫЫШКЫНЫН БАЗА КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ПРОДУКТУЛАРЫН БЕЛЕТКЭЭРИН ХАНДЫРАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ХЕМЧЕГЛЕР ДУГАЙЫНДА

Бо чылын республиканга ниитизи-биле часы хөвү ажылдарын организастыг болгаш эрткен чылдардазыннан дээре шынарлыг кылдыр чоруткан дээрзин бо айтырыгның талазы-биле СЭКП обкомунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң хүлээп алган доктаалында демдеглээн. Тараа болгаш тараа-бобы культураларның чаштырылга планын 100 хуу, ооң иштинде кызыл-тасты — 104,7 хуу күүсеткен. Элээн ажыл-агыйлар тараларның чайгы ажаалдазынче, күруктурар черлерни болбаазырадырынче киргилкен болгаш дүжүт ажаап алыышкынынга белеткени берген.

Ооң-биле чергелештир, республиканың ыяк хөй колхозтарында болгаш совхозтарында ажаап алыышкынга белеткелди кончуг четпес чорудуп турарын үк доктаалда айыткан. Июньның 1-де байзал-биле алырга, тараа комбайннарының түгле 6,5 хуузун, силос комбайннарының 14,8 хуузун, а жатказарның 13,2-ле хуузун белеп болдурган. Чүүк автомобильдерин, автомобиль болгаш трактор кожугларын белеткээр талазы-биле ажылды кошкак чорудуп турар.

Деңзи ажыл-агыйын тургузарын, септээрин болгаш хынап көөрүн четпес чорудуп, тараа арыглаар база арыглавышаан кургадыр пунктуларның тудуушкунун болгаш монтажын оожум чорудуп турар. Хөй-хөй ажыл-агыйларда кывар-чаар материалдар күрлавыры тургустунмаан.

Механизатор кадрлар дыка хөй ажыл-агыйларда чедишпес. Ылангыя Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем районнарга дүжүт ажаап алыышкынынга негеттинер хөй санныг механизаторлар чедишпейн турар.

Бо айыттынган четпестер болза, республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозу, Совхозтарның бүдүрүлге каттыжышкыны, «Сельхозтехниканың» республика каттыжышкыны, СЭКП-ниң чамдык райкомнары болгаш райкүүскомнар дүжүт ажаап алыышкынынга чогуур үезинде белеткенириниң айтырыгларынга кичээнгейни четче салбаанының түүнели-дир деп, СЭКП обкомунуң бюрозунун болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында демдеглээн:

Дүжүт ажаап алыышкынын чогуур үезинде, кыска хуусаада, бедик шынарлыг кылдыр чорудар, тараанын чидирип болдурбас, тараа болгаш чер ажылының өске-даа продуктуларын белеткээриниң планын чедир база ажыр күүседир, ол продуктуларны сөөртүрүн болгаш кадагалаарын хандырар сорулгалар-биле дарый ап чорудар боттуг хемчеглерни доктаалда тодаргай айыткан.

1973 чылдың дүжүдүн ажаап алырынга болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээринге совхозтарны, колхозтарны, белеткел болгаш транспорт организацияларын чогуур үезинде белеткендиреринге хандырарын Көдээ ажыл-агый министерствозунга, Совхозтарның бүдүрүлге каттыжышкынынга, Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, «Сельхозтехниканың» республика каттыжышкынынга, Тыва транспорт эргелелинге, Тараа продуктуларының бүдүрүлге эргелелинге, СЭКП-ниң Кызыл хооркомунга, райкомнарынга, хооррайкүүскомнарга, көдээ ажыл-агый эргелелдеринге, «Сельхозтехниканың» салбырларынга, каттыжышкыннарынга үк доктаалда хүлээдип турар.

Республиканың ажыл-агыйларында бар болуп турар бүгү-ле комбайнарны болгаш ажаап алыышкынның өске-даа машиналарын, чүк автомобильдерин, автотранспорт кожугларын, тараа арыглаар база тараа чүдүрер машиналарны септээрин бо чылдың август 1-ге чедир ыяап-ла доозар. Колхозтарда болгаш совхозтарда септээр ужурлуг тараа комбайннарын «Сельхозтехниканың» хамаарышкан салбырларында болгаш каттыжышкыннарында септелгеге дораан эккеп тургузар.

Ажаап алыышкын техниказын, транспорт херекселдерин септээнинин шынарын, а ол ышкаш колхоз, совхоз, тараа хүлээп алыр пункт база транспорт организация бүрүзүнүң дүжүт ажаап алыышкынынга болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүрүнге белеткенин хынап көөрүн июль 20-деннин август 1-ге чедир чорудар.

Хөвү турлагларын, тараа шаңнарын август 10-га чедир белеткеп дооскаш, шаңнарны тараа сайгарар, чүдүрер машиналар, механизмнер-биле хандырар. Шаңнарже болгаш тараа складтарынче баар оруктарны септээр, механизаторларның, чодаачыларның болгаш өске-даа бүгү кижилерниң ниити чемненилгезин, медицина болгаш культурамыдырал хандырылгазын ыяк таарыштыр түргүзар.

Ажаап алыышкын агрегатарын бедик мергежилиг механизаторлар-биле четчелээр болгаш техниканы бүдүрүкчүлүг ажылдаарының, тараанын чидирилин болдурбазының, ажаап алыышкынны эки шынарлыг чорударын хандырарының талазы-биле сургаалдалыг семинарны августта олар-биле боттирер.

Ажаап алыышкын үезинде база тарааны шанче болгаш тараа хүлээп алыр пунктуларже сөөртүп турда, ооң чидирилин болдурбазының хемчеглерин август 10-га чедир ажылдап кылгаш боттандырар, тараа комбайнарын тараа төгүлбес кылдыр сыксыр, оларны үшкан база чолдак сыптыг тараа ажаап алырынга таарыштыр дериир.

Ажыл-агый, салбыр, бригада бүрүзүнге ажаап алыышкынның ажылчын планнарын база графиктерин август 1-ге чедир кылып, кижилерни шын таарыштыр тургузарын, ажаап алыышкын машиналарын, транспорт херекселдерин чөп ажыглаарын анаа баш үзүр көргеп турар.

Колхозтарда база совхозтарда тараа арыглаар пунктуларны тударын болгаш монтажтаарын ажаап алыышкын эгелээринге чедир доозарын, артык кезектерни эккелдиреринің немелде хемчеглерин алырын, 1973 чылдың дүжүдүн сөөртүрүнге автомобильдерни, автокожуглары августа 1-ге чедир хуусаа иштинде белеткээрин, ажаап алыышкын үезинде Кызыл хоорайның, районнар төптеринин бүдүрүлге болгаш организация черлериндеп чүк автомобильдерин колхозтарже, совхозтарже чорударын хамаарышкан черлерге үк доктаалда дагыып турар.

Инициатива калбарып турар

Украин комбайнерлериниң эгелээшкинин идепкейлиг деткиринче, дүжүт ажаап алыр ажылды ылап белеткелдиг уткуурунче болгаш ону эң эки хуусаларда, чидириг чок эрттиреринче республиканың бүгү тараажылары Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң механизаторларының кыйгырган чагаазы бистиң солунувуска парлаттынган болгай.

Туран тараажыларының эгелээшкинин чон деткий» берген. Оларның кыйгырын баштай-ла «Саян», «Оок», «Шивилиг» совхозтарның, «Хадыг» колхозтуң комбайнерлери деткип харыылаан. Бо хүннерде олар комбайннарын болгаш дүжүт ажаап алыр өске-даа машинадарын септей берген.

Хой-хой ажыл-агыйларга, «Кызыл тараачын» колхозкадаа эрткен чыдын артып калган кызыл-тас тавычаларын чазын бастырарынга эвээш эвес комбайнарны ажыглаан, ынчангаш ам оларга улуг септелге кылыры негеттинип турар болганда, бо чылын тараа кезеринге оларны ыяк белеткеп алыры белен эвес болур. Ындыг бергелер таваржып турза-даа, колхоз, совхозтарның комбайнерлери дүжүт ажаап алырын чогуур өйүнде болгаш бүрүн белеткелдиг эгелээр дээш, техниказын август 1-ден орай эвесте септеп доозарын планнаан. Ону барымдаалаапп, Туран механизаторлары боттарының бар аргаларын катап ылавылап көрген болгаш дүжүт ажаап алыр техниказын база август 1-де белеткеп алган турар деп шиитпирлээн.

СЭКП-ниң район комитеди районнуң ажыл-агыйларының механизаторларының ол эгелээшкинин үүлдүт деп көргеп болгаш бо хүннерде тоску беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының дүжүдүн ажаап алырынга бүгү таладыг белеткелди калбартырынче партия организацияларының, бүгү коммунистериң күжениишкиннерин угландырып турар.

Бистиң корр.

БҮГҮ КҮЖҮН БЭЭР

Украин ССР-ниң комбайнерлериниң чурттуң бүгү механизаторларынга чагаазын Улуг-Хем районнуң колхоз, совхозтарының ажыл-ишчилери таныжып эгелээн. «Найырал» совхозтуң тараажылары, механизаторлары чагаай дүжүттү кыска хуусаада чидириг чок ажаап алыр дээш, комбайнарның, жатказарның, автомобильдериниң, кожуг машиналарның болгаш өске-даа техниктиг чепсек-херекселдерниң бүдүрүкчүлүүн бедиреринге дузалаар бүгү-ле чаа чүүлдерни улам калбаа-биле ажыглаарын шиитпирлээн болгаш бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Дүүн «УТКА 25 чылы» совхозтуң бүгү механизаторлары дүжүт ажаап алыышкынынга ажыглаар техниказарның септелгезинге хамаарышкан айтырыгны хуралынга чугаалашкан. Ол ышкаш аңаа чүрттүн бүгү механизаторларынга Украин ССР-ниң комбайнерлериниң чагаазын чугаалажып танышкан.

Ол хуралга совхозта партком секретары Николай Лопсанович Кылын-оол, кол агроном Сергей Мамоев, районнуң мурнакчы комбайнери Борис Тумен болгаш өскелердээ украин комбайнерлериниң чагаазын бүрүн деткип, чаагай дүжүттү чидириг чок ажаап ап, ажаап алыышкын үезинде бүгү техниканың үрелир чоруун болдурбазын хүлээнгеннер.

Улуг-Хемнин «тараажылары, механизаторлары төскү беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылында чаагай тараны күрүне шыгжамырынче урап дээш бүгү күжүн бээринге белеңнеер.

С. КУУЛАР.

Кызыл-тукчуларда

Бистиң Каа-Хем районнуң «Кызыл Тук» совхозунуң механизаторларын Украин ССР-ниң комбайнерлериниң чүрттүн бүгү механизаторларынга чагаазы болгаш Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» колхозунуң комбайнерлериниң республиканың бүгү механизаторларынга кыйгырып сорук киирип, дүжүт ажаалдазының дугайында амдан эгелеп хемчеглерни ап, шудургу ажыл-ишче көдүрлүрүнче хей-аът киирди. Совхозтуң механизаторлары бо хүннерде 1300 гектар курукгурулга аңдарылгазын дооскан. Ам ол шөлдерже чемиштидиге сөөртүлгезин кидиа чорудуп турар.

«Кызыл Тук» совхоз бо шиитпирлиг чылда күрүнеге 2140 тонна чаагай тараазы дужаар. Бо бедиткен хүлээлгезинги күүседир дээш, амдыгаастан эгелеп машинатехниканы септеп киритпивис. Кол-ла чүве — дүжүт ажаалдазының түлүк үезинде комбайннарның аңаа турар чорууп болдурбазы болгай. Ажаап алыышкынның үезинде бистиң шөлдеривиске 19 комбайн ажылдаар. Оларның он чедизин септээр. Амгы үеде оларның дөрту бүрүн септеттинген. Бо ажылда комбайнер Владимир Каменков, дарган Александр Севрюков олар мурнакчыларга санадын турарлар.

Мал чемин белеткээри база-ла бистиң механизаторларывыстың херээ, ол ажыл база мырыңай чоокшулаан. Ынчангаш аңаа ажылдаар техниканың септелгезин база орту киирип тур бис. Бо ажылда Петр Сочи, Василий Ларионов болгаш өскелер-даа эки ажылдап, хүн улуун ажыр күүседип турар, септээн техникаларының шынары эки.

Бистиң совхозтуң бүгү механизаторлары беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының дүжүдүн чидириг чокка ажаап алыр дээш, бүгү күжүн, арга-мергежилин салыр.

А. СТАРОДУМОВ, совхозтуң кол агроному.

ТАЙБЫҢ КҮШ-АЖЫЛ-БИЛЕ БЫЖЫГЛААР

(Районнарда партактив хуралдары)

ТЭЭЛИ. Чүрттүң өске бүгү черлеринде ышкаш, Бай-Тайганың партия активинің хуралынга СЭКП ТК-ның апрель (1973 чыл) Пленумунуң түңнелдерин политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга чугаалажып эрткен. Ооң-биле кады аңаа районнуң партия организацияларының сорулгаларын ажыл-херекчи ёзу-биле сайгарып көргеп.

Партактивтиң хуралдыга СЭКП райкомунуң бирги секретары **С. К. Орус-оол**, «Тээли» совхоза чыгычы **С. Ы. Бакчап**, «Бай-Тал» совхоза партком секретары **С. Ш. Комбу**, Шүй көдээ Советтиң күүсекомунуң даргазы **Ш. Х. Кочаа**, «Кара-Хөл» колхозтуң төвүнде партия эге организациязының секретары **К. М. Кенден**, «Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазында саанчы **Р. Х. Билчей** болгаш өскеда эштер санал берген. Олар шуптузу-ла бистиң партиявыстың Төп Комитединиң, ооң Политбюрозунуң даштыкы политика талазы-биле ажыл чорудулгазын бүрүн, долузу-биле чүүлдүгүнүп, бир үн-биле деткээнер. Ооң-биле кады тайбыңның хөрээн кайда-даа ажыл-ишчилер боттарының шудургу күш-ажылы-биле быжыглаар дээш улам күжениишкиннииг ажылдаар деп изиг күзелин илергейлеп турар.

— Бистиң ферманың саанчылары болгаш ажылчыннары ТК-ның апрель Пленумунуң шиитпирлерин ханызы-биле өөренип, таныжып, ону бир үн-биле чүүлдүгээнүп, деткип турар — деп, Ээр-Хавак фермазында саанчы Р. Х. Билчей чугаалаан. Ооң соонда од мынчаар уламчылаан: — Бистиң ферма чартык чылда күрүнеге 145 тонна сүт садар планын чер-чер Советтериниң соңгулдазының хүнүнде күүседир, ынчангаш чартык чылдың төнчүзүнге чедир он тонна сүттү немей садар. Фермага күжениишкиннииг ажыл, бүдүрген продукция бүрүзү ТК-ның Пленумунуң шиитпирлерин практика кырынга күүседиринге эң эки салыышкынывыс болур.

Чаа тургустунган «Бай-Тал» совхозтуң ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң дугайын, СЭКП ТК-ның апрель Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың иштики база даштыкы политиказын ажылчы чоннарның калбак массаларыпын кижи бүрүзүнге чедир пропагандалап, тайылбырлаарының эргежок чугулазын ол ажылдашкаш, ол бүгү айтырыгларга доктааганнар.

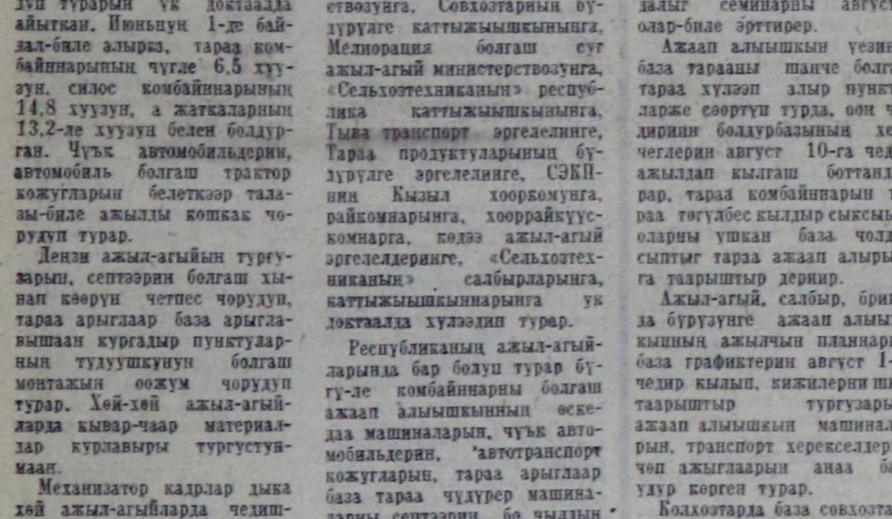
— Чер бөмбүразынге тайбыңны быжыглаары дээш бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың чорудуп турар мотаг чок, шудургу ажылын бүрүн деткип, чүүлдүгээнүп турар бис — деп, Шуурмакта ыяш белеткээр пунктунуң ажылчыны **Оюн Кызыл-оол** бодунуң чугаазын эгелээн, мынча дээн:—ТК-ның апрель Пленумунуң шиитпирлерин бүгү талазы-биле деткип, чүүлдүгээнери дээрге-ле улам күжениишкиннииг, шудургу ажылдаар дээш ол. Бистиң будуруглгевистиң ажылчынналары планныг онаалдазын чедиишкиннииг күүседип турар. Чартык чылда 3 муң дөрбелчин метр тудуг ыяжы белеткээр планын беш айларда 6525 кыдыр белеткээш, планывысты ийи катап ажыр күүсеттивис. СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң будуруглелер араазында шилчиир Кызыл тугун бистиң будуруглевис ам үш чыл улаштыр быжыы-биле тудуп турар.

Партактив хуралынга «Тес-Хем» совхоза партком секретары **Б. Хертек**, «О. Шынаа» совхозтуң малчыны **М. Коштай-оол**, Кызыл-Чыраа көдээ Советтиң күүсекомунуң даргазы **Ч. Дажывва**, «Чодураа» колхозтуң даргазы **У. Төмүр-оол**, СЭКП райкомунуң бирги секретары **Н. С. Бойду** болгаш ооң-даа өскелер санал, берип чүве чугаалаан.

СЭКП ТК-ның апрель Пленумунуң түңнелдеринге холбаштырган партактив хуралы ол ышкаш Тожунуң Тоора-Хемге база болуп эрткен.

Партияның XXIV съездизиниң ажылдап кылганы Тайбыңның программазын боттандырар талазы-биле СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң ажыл-чорудулгазын, ТК-ның апрель Пленумунуң шиитпирлерин бүрүн, долузу-биле чүүлдүгээнүп турар резолюцияларны районнарның партия активтериниң хуралдарынга бедик көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алгылаан.

Чонга бараан болуушкун

Тыва литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннери Каа-Хем районда үш хүн уламчылап турар. Суурларда, фермаларда болгаш хөвү турлагларында ыр-шоор, оюн-тогаал, ужуражыгалар, утчулгаларның кайызын ол дээр.

ЧУРУКТА: республиканың хөгжүм-шин театрының «Хүннүң ыраажылары» деп оперетказында ойнап чорууп артистерге «Совет Тыва» совхозтуң директору А. Г. Прокудин бөдүлал хлевни сунуп тур.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

БЕДИК ШАҢНАЛ

Партия, совет, көдээ ажылагый органнарынга хөй чылдарда үре-түңнелдүг ажылдааны дээш база төрүттүүген хүнүндеп бээр 50 харлазыбыле холбаштыр Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозтуң Кара-Тал салбырының эргелекчизи Анатолий Тюнгнонович **АРЖААЛАЙНЫ** Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижик-биле шаңнаан.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕН, ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДАН БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕН

Шылгаранчай совет селекционер-эртемден, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының болгаш Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының чиңгине кежигүнү, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры, ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреады Павел Пантелеймонович **Лукьяненконуң** 73 харлыында мөчээнин СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуу болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хаңы кажыдал-биле чыңнадыр тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ	ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ	ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

КОММУНИСТЕРНИҢ ИДЕПКЕЙИ ӨЗҮП ТУРАР

«Бүгү-ле чүүлдерни болурчогууру-биле кылып турар мен бе, Ленинчи партияның кежигүнү деп бедик атка төлептиг мен бе?» Новгородтуң электри-вакуум заводунуң партия организациязының коммунист бүрүзү ындыг айтырыгны партия документилерин солуп турар бо хүннерде боттарынга катап-катап салып турар. Аңаа харыы партия кежигүннериниң ажыл-херектеринден-не көстүп турар.

«Беш чылдың үшкү чылын — шалыпчы ажылдың чылы болдуруаалы!», «Продукцияны эвээш чарыгдалды үндүргеш, эң хөйнү, эки шынарлыг бээрэлиңер!»— деп кыйгырыгны ол бүдүрүлге чериниң коммунистери бир-ле дугаарында деткээн. Партия кежигүннери прессовщиктер Е. И. Шишкин биле А. П. Серов олар Москваның электри-вакуум заводунуң ажылчыны Г. П. Арефьеваның эгелээшкинин цехтерге нептередириниң оруун салганнар. Олар ооң эгелээшкинин ёзугаар ай санында-ла камнап алганы чиг-эди-биле ийи хүн ажылдаар дээш чарышты калбартканнар. Е. И. Шишкин биле А. П. Серовту Новгородтуң чүс-чүс электри-вакуумчулары деткээн.

Заводта кинескоптарны кылырын көвүдедир дээш чарыш улам калбарып турар. Бо талазы-биле үлегерни СЭКП кежигүнү Л. В. Варфоламеевага удурткан экранчылар бригадазы көргүзүп турар.

Ол аныяк бүдүрүлге чери техниктиг дешилге талазы-биле хөй ажылды кылыр. Инженер-техниктиг ажылдакчылар, бирги ээлчегде коммунистер, беш чылда тус-тус чогаадыкчы планнарны тургусканнар. Амгы үеде мастер, инженер, технолог, конструктор бүрүзү бүдүрүлге чериниң техниктиг дешилгезинге кандыг салдыышкынын кирип турарын ыяк билир.

Партия документилерин солуурунуң үезинде коммунистер улусчу контроль органнарында, ажылчыннар хуралдарында улам идепкейжээн, үе-шакты болгаш материалдарны камнаары, сагылга-чурум дээш шиитпирлиг демиселди эгелээннер. Коммунистерниң ажылга, социалистиг чарышка идепкейлиин улгатканының түңнелинде бирги кварталда продукция сайгарарының планы 10,5 хуу ажыр күүсеттинген, майның планы база ажыр күүсеттинген.

ЧУРУКТАРДА: завод радиозунуң редакторун (солагай талазындан ийиги), мастер Л. В. Варфоламеевага удурткан экранчыларның комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүннери-биле чугаалажып тур (солагай талазындан оң талазынче): А. Глушков, Л. Архипова, Н. Васильева, Т. Николаева, Л. Варфоламеева. Солагай талазында — мурнакчы коллективтиң ажылдаар чери.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

КӨСКҮ АГИТАЦИЯНЫҢ ДЭЭШТИИН ЧЕДИП АЛЫР

Тыва—Азияның төвү. Аңаа чүгле бистиң чуртувустан эвес, харын-даа даштыкыдан безин кижилер кээп турар. Азияның төвүнде кайгамчык чараш чурумалдыг черлер аян-чорукчуну болгаш дыштаныр кижилерни чалай бээр.

Чай — чоннуң ынай-бээр дыштаныр, аян-чорук кылыр үези. Ынчангаш төрээн Тывавыстың чурумалдыг бойдузун көрүксээр, Улуг-Хемниң шапкын суунга эштиксээр, аржааннарга дыштаныксаар, тайгаларда янзы-бүрү аң-меңни сонуургаар кижилер эвээш эвес.

Бистиң хоорайда чурттуң өске черлери-биле харылзажырының ийи оруу бар. Агаар болгаш чер. Ол ийи оруктуң кайы-бирээзи-биле шуушкан кижилер үзүк-соксаал чок.

Ырак-узак черлерден келген чон бир-ле дугаарында аэропортка азы автовокзалга барып дүжер. Олар өзүп-сайзырап орар найысылал Кызылды сонуургап, көрүксээр, албан организация, бүдүрүлге, өөредилге черлеринге бо-ла чеде бээрлер.

Ылаңгыя Саян артындан ужуп олурган, самолёттан Кызылды көөрге магалыг чараш. Кудумчулар ногаан ыяштар-биле бүрүн шыптынган. Моон-на чаагайжыдылга талазы-биле багай эвес хоорай-дыр деп чүве илдең.

Самолёттан пассажирлер дүшкеш, аэропортту сонуургап көөр апаар.

Бир эвес аэропорттуң херим аксынга чоокшулап чедип келгеш көөр болза, оң талазында таңзылап турар ийи тыва кысты сонуургаар, солагай талазында мендилешкен ийи холдуң чуруттунганын дораан-на эскерип каар.

Таксиге азы автобуска олуруп алгаш, хоорайже хаптарга, оруктуң оң, солагай талазында 7—8 хире плакатты көрүп болур. Оларның ийизиниң өске талазында чурук чок, дадарык көзенектер каракка көстүр.

Көскү агитация хоорайның арын-шырайын, овур-хевирин өске черден келген кижилерге, чурттакчыларга-даа таныштырар ужурлуг. Бо ажыл бистиң найысылалда канчаар тургустунганыл? Партия организацияларының көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлерин хоорайны шимеп каастаарынга, чурттакчы чонну ажылышче сорук кииреринге канчаар ажыглап турарыл? Бо айтырыгларны сайгарып, чугаалажып көрээлиңер.

Көскү агитация ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизидеринге улуг рольдуг. Чараштыр бижээн лозуңнар, ханы уткалыг стендилер, диаграммалар, көргүзүг самбыралары, плакаттар партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин чедиишкинниг күүседиринге совет чонну хей-аът киирип турар.

Сөөлгү үеде хоорайның партия организациялары бүдүрүлге болгаш албан организация, өөредилге черлерин көскү агитация-биле шимээринче улуг кичээнгейни салган. Ылаңгыя пассажирлер АТБ-зиниң партия организациязы автовокзалды чараштыр дерээн. Тываның иштинге автобустарның чорууур маршрудун чурааш аскан. Янзы-бүрү плакаттар чуруттунган.

Ол ышкаш аэропортта бо ажыл база-ла багай эвес тургустунган. Ужудукчуларның 5 чыл болгаш чыл планнарын көргүзүг самбыраларында аскан. Хоочуннарның болгаш мурнакчыларның чуруктарын хүндүлел самбыразында кылган.

Хоорайда көрүштүг черлерниң бирээзи — Ленин аттыг шөл, ында улуг башкы В. И. Ленинниң тураскаалы бар. Ооң чоогунда дайынның болгаш күш-ажылдың Тывада чурттап турар маадырларының чуруктарын тускай стендиде кылгылаан. Ол ышкаш республиканың көргүзүг самбыразын ында чараштыр бижээш аскан. Бирги кварталдың түңнелдерин чараштыр бижип каавы кижи бүгүдезиниң сонуургалын хаара туда бээр.

Ол ышкаш эвилелдешкен 15 республикаларның сүлде демдектерин чуруп каастааны көрүштүг. Ооң чанында республиканың Хүндүлел самбыразында Тес-Хем районнуң «Тес-Хем» совхозунуң малчызы Я. Н. Араажи, Бии-Хем районнуң «Саян» совхозунуң саанчызы Т. И. Матина, Чөөн-Хемчик районнуң СЭКП XXII съездизи аттыг совхозтуң Дөргүн сүт-бараан фермазының эргелекчизи А. С. Монгуш болгаш өске-даа мурнакчыларның чуруктарын тырттыргаш аскан.

Кочетов кудумчузунда хоорайның Хүндүлел самбыразында «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу О. Е. Чоодунуң, № 48 тудуг эргелелиниң штукатур-маляры Р. Ф. Григоровичиниң, хоорайның амыдырал хандырылга комбинадының баш таарыкчызы Р. А. Санчааның болгаш өске-даа мурнакчыларның чуруктарын аскылаан.

Көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлери хоорайның чүгле кол кудумчуларында эки деригтинген эвес, харын сентелге заводунда, № 2 АТБ-де болгаш өске-даа черлерде чараштыр кылдынгылаан. Бо талазы-биле партия организациялары үре-түңнелдиг ажылдарны чоруткан-даа болза, амдаа чедир кылдынмаан чүүлдер база бар.

Абакандан автобуста хап олурарга, Кызылдан 8 километр хире черде «Кирип моорлаңар! Кызыл—орденниг Тываның төвү. Ол 1914 чылда тургустунган» деп чараштыр бижээн. Оруктуң солагай талазында ооддуг ивини сиилбип кылган. Чанынга чеде бергеш көөрге, ивиниң ийи кулаа чок. Та чүү кижи ону үреп каан чүве. Бир эвес иви көрбээн кижи ону көөр болза, чүү деп амытаңыл бо деп дораан-на айтырар чадавас.

Улуг-Хемни көвүрүглеп кежип келирге, орук аксының солагай талазында садчыгаш бар. Ында чаңгыс-даа шимел дэ чок. Бо сесерликти хоорайның комсомолчу-аныяктары тудуп кылган болгаш ыяштарны олурткулаан. Кылырын кылгаш, эчизинге чедирбейн барган. Бо ажылды комсомол хоорком холга алыры чугула.

Үстүү-Енисей пароходствозунуң Кызылда ажыглал участогунуң, Садыг министерствозунуң, Респотребсоюзтуң болгаш чамдык тудуг эргелелдериниң партия организациялары көскү агитация ажылынче кичээнгейни кошкаткан. Үстүү-Енисей пароходствозунуң Кызылда ажыглал участогу болгаш тудуг эргелелдери көскү агитацияның хөй талалыг хевирлерин делгеренгей ажыглаар ужурлуг турган. Бо черлерге плакаттарны чуруп, тайылбырларны бижээн турган болза, ол ажыктыг болур ийик. Бо талазы-биле партия, комсомол болгаш хөй-нити организациялары боттуг хемчегни алза чогуур.

Азия төвүнүң тураскаалының чанында чогумчалыг чуруктар база чок. Ооң чоогунга янзы-бүрү чуруктарны, плакаттарны азып, Тываның картазын шилдээш кылып кагза, улам-на көрүштүг, келген аалчыларга хөйнү чугаалап бээр апаар.

Көскү агитацияны кылырда партия организациялары чурукчулар-биле сүмележип, оларга практиктиг дузаны көргүзери чугула. Ол ышкаш партия организациялары шимедде-каасталганы кылырынга тускай чөвүлелдерни тургузуп, шимекчи болгаш каастакчы чурукчуларга политиктиг болгаш чеченчидип чурууруунуң хевирлериниң талазы-биле тускай семинарларны эртирери чугула.

Кызыл хоорай республиканың найысылалы болганда, ону көскү агитация-биле шимеп-каастаары хоорайның партия организацияларының чугула сорулгазы болур. Ынчангаш партия хоорком унуң пропаганда болгаш агитация килдизинден көскү агитацияның ажылынче улуг кичээнгейни салырын, чугула хемчеглерни алырын амыдырал негеп турар.

«Эки» демдек-биле

Кызылдың чээрбиги кварталында 120 квартиралыг бажыңның ийиги чартыын ажыглалга киирген, ынаар 58 өг-бүле көже берген. Чурттакчыларга таарымчалыг кылдыр ында баш таарар, алды кижи ажылдаар черни база ажыткан.

«Кызыл-тудуг» тудуг эргелелинден Н. Велигодскийниң, «Востоксантехмонтаж» тресттиң механизастаттынган колоннезындан Н. Манкуловтуң база № 48 тудуг эргелелинден Е. Краснобаева, А. Ельшова, М. Сафронова олар удурткан шеверлекчилерниң бригадаларының каттышкан кужу биле ол бажыңны айыткан хуусаазында ажыглалга киирген.

Күрүнениң бажың хүлээп алыр комиссиязы ол бажыңны «эки» деп демдек-биле хүлээп алган.

(Бистиң корр.).

Бистиң кандидаттарывыс

УЛУГ БУЗУРЕЛ

Күзел күштүг. Ооң мурнунга чүү-даа моондак болуп шыдавас. Күштүг күзел-биле чалыы назын каттыжа бээрге, ындыг чараш, соруктуг чүве кайда боор. Ол дугайын Татьяна Денисова эки билир. Ынчангаш ол бодунуң чалбыышталчак күзелинче хүн-хүнү-биле эвес, а харын шак-шагы-биле тура дүшпейн уткуй чоруп орган.

Татьяна Кызылдың дааранылга комбинадынга 1969 чылда ажылдап келген. Ынчан ортумак школаны чаа-ла дооскан үези. Ооң чаңгыс классчылары дөрт чүкче арлы берген. Өөренип-даа чоруткаңнар бар, ажылдап-даа артканнар хөй. Комсомолчу уруг бодунуң сонуургалы-биле ажылдап арткан. Амыдыралдан хөйнү көрүп, билип алырын оралдажып, аңаа бодунуң туружун тыварынче бүгү чүткүлүн угландырган.

Оон чүткүлү мында, Кызылдың дааранылга комбинадының ажыл-ишчи коллективинде. Татьяна баштай улуг бүдүрүлгениң иштинге кирип келгеш, кайгай берген. Янзы-бүрү даараныр, хеп быжар, аргыглар кылыр машиналар, дериг-херекселдер дааш-шимээнниг-ле болган. Янзы-бүрү өңнүг пөс-таавыдан хеп даараан кижилерниң сонуургаан карактары ында келгилээн. Чаа келген уругну олар шынап-ла сонуургап тургулаан. Өөреникчилеп кирген аныяк кыс ийи ай болгаш ажылчын разрядты чедип алган.

Каш чылдар ужуктуг ине дег улай шуужуп эрте берген. Баштайгы бергелерни тура-соруктуу, ажыл-ишчи мөзү-шынары-биле ол ажып эртип, уран-шевер тергииннерниң мурнуку одуруунда чоруп орар. Ам эш Денисова дөрткү разрядтың даараныкчызы, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, «Бүдүрүлгениң аныяк мурнакчызы» деп атты чедип алган. Татьяна Денисованың ажылдап турары № 3 бригадада аныяктар хөй. Олар бо чылдың май 22-ден июнь 7-ге чедир чиик үлетпүр ажылдакчыларының хүнүнге уткуштур коллективте организастаан социалистиг чарышка ийиги черни алган. А Татьяна Денисова аңаа эң бедик көргүзүглүг болуп, ол үениң планын 180 хуу күүсеткен.

— Татьяна ажыл-ишчи кыс. Бис аңаа сеткиливис ханызындан чоргаарланып турар бис,— деп, улуг мастер Лукерья Дмитриевна Эсмонтова өөрүшкүлүг чугаалаар болду.

Ажылынга кызымаккай, биче сеткилдиг комсомолчу кыс Татьяна Денисованы дааранылга комбинадының коллективи Кызыл хоорай Советиниң депутадынга кандидат кылдыр депшиткени аңаа улуг бузурел-дир.

М. ХЕРЕЛ.

ЧУРУКТА: комсомолчу даараныкчы Татьяна Денисова ажыл үезинде.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Дувуренчиг медээ

КЫРГЫЛДА ЭГЕЛЭЭН, А КЫРГЫКЧЫЛАР ЧОК

Хөй ажылында ийиги «дүжүт» — дүк кыргылдазы Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларында массалыг эгелээн. Кыргылда пунктуларында тургускулаан электриктиг хачыларның шимээни биле кыргыкчыларның хөглүг чугаа-соооду хөлзээн. «Сүт-Хөл», «Алдан-Маадыр», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтарда, Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтарда хөй кыргылдазынче кирипкен. Тургустунган графикти барымдаалап, малчыннар коданнарын пунктуларже эккеп, шиитпирлиг 1973 чылда дүк алыр талазы-биле хүлээлгезинге ээ болур дээш ажылдап турарлар.

Районнуң дүк хүлээп алыр пунктузунда хойжуларның баштайгы олчазы кирип эгелээн. Бирги чартык чылда район 113 тонна дүкту күрүнеге садар, ам дээрезинде 30 тонна дүк кирген. «Сүт-Хөл» совхоз 11,9 тоннаны киирген.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң кыргылда пунктузу Хайыракан суурнуң алдыы талазында. Бо чылын чаа агрегатты садып ап, пунктуда тургускан. Ында кыргылда эгелээнин дыңнааш, олче хаптым. Сактырымга-ла, чаа агрегаттың 24 хачыларын ээлээн кыргыкчылар мурнун былаажып ажылдаан ышкаш. Чеде берген, хөй хойну кажаалап каан, хөлзээшкинниг ажыл-даа чок. Үш кижи хөй кырган, чаагай дүгүн кажааларда, одарларның хараган баштарында ылдыртып каапкан, даады-ла изиинге «берзеңгилепкен» хойлар кажаада турлар. Ол дугайын ында турганнарның бирээзи «кодан бүрүзүнден эккелген хойлар» дээрзин чугаалады.

— Пункт эргелекчизиниң кайызы ирги?— деп айтырдым.

— Амдыызында мону уштап-баштаар кижи тургустунмаан. Кол зоотехник В. Моңгуш удуртуп турар кижи боор оң — деп, дүк тырып прессээрлерниң бирээзи чугаалады.

— Кыргыыр хой-ла хөй чүве-дир, а кыргыкчылары амдаа келбээн-дир аа?

— Пунктунуң белеткели эки кылдынган чүве. Маңаа ажылдаар кыргыкчыларны мынчага чедир шилип албаан даргалар-дыр бо. Кыргылда дүүн эгелээн. Карасал Даш-оол, Валентина Сат, Ооржак Дотпаа олар кыргып турарлары бо-дур. Хөй кыргыырынга улус ынапшас. Чүге дээрге эрткен чылын кыргыкчыларга төлевирни эвээжеткени-биле ындыг ышкаш — дээш, механик Х. Очур-оол пунктудан чорупту.

Хөй кыргылдазының кампаниязы эгелээн турда, пунктуда столовая организастаттынмаан. Көскү агитацияның хевирлеринден каракка илдигер чүү-даа чок.

— Эгир чылын кыргыкчыларга куду төлевир төлээн совхоз болгай. Бо чылын та кандыг чүве — деп, В. Сат хөй кыргып тура, чугаалады.

— Харын, оода расценканы маңаа эккеп азып каан болза эки турган-дыр ийин —деп, К. Даш-оол чугаалангаш, бир хойну сегирип алгаш, дүрген арга-биле кыргый берди.

Совхоз директору Т. Бичен-оол, партком секретары С. Моңгуш, кодээ Совет күүскомунуң даргазы Ө. Сат совхозта кыргылда мындыг байдалдыг эгелээнин канчаар бодап орарлар ирги? Хайыраан хөй дүк черде калды-ла.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корр.

ЧОНУНГА МАКТАЛДЫГЛАР

КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫ

О. О. Сендей ажылга чүткүлдүг, амыдыралга үлегерлиг, ону Сүт-Хөлдүң чону хүндүлээр болгаш мактаар. Суг-Аксы суурдан почтаны ол хүннүң кээп алыр, 370 солунну, 140 ажыг журналды, албанның болгаш хуунуң чагаа-бижиктерин Кара-Чыраа суурнуң чонунга ол-ла дораан тарадыр, ыраккы малчыннар почтачызынга хүлээдир.

Ондар Ортун-ооловнаның ажылдап келген үезинде почта саадаан таварылга болбаан. Парлалга бижидилгезин чыл бүрү база эки организастап келген. Ол — Сүт-Хөл кодээ Советтиң депутады, ооң күүскомунуң кежигүнү. Аныяк коммунист О. О. Сендей ол Советтиң депутадынга кандидат кылдыр база катап депшиттирген.

О. ДОРЖУ.

СЕС ЧЫЛ АШКАН

«Торгалыг» совхозтуң почтачызында Зоя Доспановна Тумат ажылдаа-ла сес чыл ашкан. Өвүр районнуң харылзаа чери ону эки почтачыларның бирээзинге санап турары таварылга эвес, суурнуң өреге бүрүзү ону мактаан олурар.

Совет кижилерниң билии, культуразы бедээн тудум, оларның парлалгага негелдези улгадыр. З. Д. Тумат чүгле солуннар, журналдар, чагаа-бижик саадатпайн турар эвес, харын өөн-биле кады чоннуң шилчидилге, пенсия дузаламчы акшаларын база ейшаанда чедирип турар.

Н. ДАМДЫН.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МЕДЭЭЛЕР

ЧАРЫШ УЛАМ КАЛБАРГАН

«Сельхозтехниканың» септелге-тудуг эргелелиниң коллективи бо чылдың эрткен беш айларында планныг онаалдаларын күүседир талазы-биле көскү чедиишкиннерлиг болган. Тудугжулар 291 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылыр турган, ону 340 муң рубль чедирген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 6,5 хуу бедиткен, ол бердинген даалгадан ийи хуу ажыр турар. Бо бүгүнү тудугжулар күш-ажылдың сагылга-чурумун экижидип, бригадалар ортузунга социалистиг чарышты дээштиг организастап турганы чедип алган.

Ажыл-ишчилер бо чылын Туранга бирээзинге-ле ийи өг-бүле чурттаар беш бажыңны ажыглалга киирер тургаш, оларны хуусаа бетинде дооскан. Бо ажылды кылырынга Г. Черепановтуң удурткан бызаңчылар бригадазы онза шылгараан.

Кызылда машина-трактор мастерскаяларының тудуунда ажылдап турар бригадалардан М. Зиминниң баштап турары монтажчылар мактадып турар. Олар тудугнуң техниктиг болгаш сантехниктиг системаларының дериглелерин кылып, ай санында планныг онаалдаларын 150 хуу күүседип келген. Машина-трактор мастерскаязын бо чылдың дөрткү кварталында ажыглалга киирер дээш ажыл-ишчилер бүгү-ле күжүн үндүрүп турар.

ЧЕР АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ МАРГЫЛДААЗЫ

Бии-Хем районнуң механизаторларының чер чарарының маргылдаазы «Кызыл тараачын» колхозтуң № 1 хову бригадазынга болган. Аңаа районнуң колхозтарының болгаш совхозтарының төлээлери — 36 кижи киришкен.

Ол маргылдаага киришкен «Кызыл тараачын» колхозтуң командазының составы шыырак болган. Олар бердинген даалганы чүгле эки шынарлыг күүсеткеш, бирги черни алган. «Саян», «Өөк» совхозтарның механизаторлары ийиги, үшкү черлерни ээлээн. Бо маргылдаага Тураның № 1 ортумак школазының өөреникчилериниң бүдүрүлге бригадазының кежигүннери идепкейлиг киржип, техниканы башкарар талазы-биле мергежилдиин көргүскен.

«Кызыл тараачын» колхозтуң тракторизи Иван Дорожев чер чарарының талазы-биле тергиидеп, чемпион атты чедип алган. Ол-ла колхозтуң төлээзи, Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору Сергей Екименко ийиги, «Өөк» совхозтуң механизатору Николай Бүрбү үшкү черни ээлээн. Оларга хүндүлел бижиктерни болгаш тураскаалдыг белектерни тывыскан.

Чер чарыкчыларының республика маргылдаазынга киржир районнуң шилиндек командазының составын шилип алган.

Л. МИХАЙЛОВА.

КЫРГЫЛДА ТҮЛҮКТЭЭН

Тоску беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылында хойнуң баш санын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер дээш «Тес-Хем» совхозтуң Ү. Шынаа салбырының хойжулары кызымак ажылдап турар. Мал ажылында чугула кампания — кыргылдага салбырның ажыл-ишчилери багай эвес белеткенген.

Бо чылын салбырның малчыннары 8 муң ажыг хойну кыргыыр. Бо хүннерде ооң кыргылдазы кидин түлүк чоруп турар. 28 электриктиг хачы-биле баштайгы хүннерде 4 муң хире хойну кырган. Хой кыргылдазын кыска хуусаада, чидиг чокка чорудар дээш социалистиг чарышты ажыл-ишчилерниң ортузунда организастаан.

К. МААДЫ.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР: чуртка — тергиин техниканы бээр

«1973 чылда дүжүт ажаап алыышкынының болгаш кодээ ажыл-агый продуктуларын белеткээрин хандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалынга харыы кылдыр Туланың машина тудукчулары ийи айдан биче ажыг үениң дургузунда тараа комбайннарынга ийи муң артык кезектерни планга немелде кылдыр белеткээрин шиитпирлээннер.

Комбайн тудукчуларының ажылдап кылганы бүдүрүлгениң бедиткен планы ол хевээр күүсеттинип турар. Көрдүнгениниң ёзугаар майда кол шуушурулгадан 750 жатканы апрельдээзинден хөйнү бүдүрген. Ол машиналарны Кубань, Ставрополь, Дон, Украинаже чорудар.

Тараажыларның немелде чагыгларын чедиишкинниг күүседир дээш хөй чүүлдерни заводта кылган. Бүгү бүдүрүлге участоктарында күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү болгаш продукцияның тергиин шынары дээш социалистиг чарышты коммунистер баштаан.

Шуушурулгадан жаткалар улаштыр үнүп-ле турар. Улуг мастер Николай Евдокимов баштаан чыыкчы-эптекчилер бүдүрүлге талазы-биле эң бедик көргүзүглерлиг. Бедиткен онаалданы ажырып, олар ээлчегде 185—190 машинаны чыып турарлар.

Заводтуң кол шуушурулгазының ажылының деңнели июньда улам бедик болур, чүл дээрге машина тудукчулары бүдүрүлгениң ай деңнелин чүс жаткага ажыр күүседирин шиитпирлээн!

(СЭТА-ның корр.).

БЕЛОРУССИЯ: дүргени болгаш шынарлыы

Минскиниң подшипник заводу Тюменьниң өрүмнекчилеринге бөлүк чаа подшипниктерни чорудуп берген. Ол кылыглар болза моон мурнунда өрүмнүг хоорзаларга херевлеп турган резина-металл подшипниктерден элээн идегелдиг болгаш үр эдилелдиг. Оларны ажыглаары өрүмнээр техниканың ажылдаарының хуусаазын дөрт катап узадып турар, ооң ачызында өрүмнээшкин база дүргедээр. Күрүнениң шынар демдээн чедип алган ол чаа подшипниктер бо чылын-на улус ажыл-агыйынга үш миллион ажыг рубльди камнап бээр.

Волгада автозаводта «Жигулиге» ажыглаар кезектерге база эң бедик үнелелди берген. Ынчангаш ында болза шуптузу 12 кылыгларны хүндүлүг беш-адырлар-биле демдеглээн. Продукцияның шынарлыының ындыг деңнелин чедип алгаш, ол подшипник заводунуң коллективи беш чылдың шиитпирлиг чылының хүлээлгелериниң кол пунктуларының бирээзин хуусаа бетинде күүсеткени ол.

Механизация болгаш автоматизация, мурнакчы технология беш айлар дургузунда чартык миллион ажыг рубльди камнап алыр арганы берип турар. Үлетпүрнүң бо адырында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң эң-не бедик деңнели чедип алдынган.

АРМЕНИЯ: Николай Злобинниң үлегерин эдергеннер

«Каджаранстрой» трестиң Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Г. Манасян баштаан комплекстиг бригадазы тудугнуң хуусаазын ийи катап кызырган. Арменияның дагжылар «найысылалының» төвүнде ам хөй каъттыг үшкү бажың туруп келген, ону дөрт ай иштинде туткан. Ол бригада трест-биле керээни чарып алгаш, бажыңның черин казарындан эгелээш, эң сөөлгү шеверлел ажылдарынга чедир кылып бээр. Оларның ажылынга акша-хөреңги, материалдар болгаш электроэнергия камналгазы он-он муң рубль болгулаар.

Гарник Манасянның бригадазының кежигүн бүрүзү—бүгү талазының мастери. Чээрби чыл дургузунда ол боду штукатуржунуң, дашчының, кровельщиктиң, кран машинизиниң мергежилдеринге өөренип алган болгаш ам өөрүн өөредип чоруп турар.

Бригада ээйы-биле керээлиг ажылдаары ажылга чүү-бир оваа негелдени салбайн турар деп, Манасян чугаалаар. Күштерни болгаш материал-техниктиг күрлавырларны мооңнээри—графикти ажырарының, планны ажыр күүседириниң магадылалы ол-дур.

Тудуг шөлүнге ажылчын бүрүзү ам бодун бүрүн эргелиг ээ кылдыр көрүп турар. Ажылды ынчаар органызастаарга, чиг-эт болгаш материалдар камналгалыг ажыглаттынып турар, ажылдың шынары экижээн, техниканың аңаа турары улуу-биле кызырылган.

Николай Злобинниң бригадазының дуржулгазын Ереванның, Ленинаканның, Кировоканның болгаш республиканың өске-даа хоорайларының тудугжулары ажыглап турарлар.

КИРГИЗИЯ: газты кодээде ажыглап турар

Киргизияда бир-ле дугаар колхоз газ дамчыдыкчызын республиканың мурнуу талазында ажыглалга киирген. Рахманджан аттыг колхозка 30 километр хоорааны тудугжулар чер иштинге салып, газ хуваар станцияны тудуп эптээннер. Ол чиик өртектиг одалганы ажыл-агыйның мастерскаялары болгаш фермалары, база колхозчуларның беш чүс ажыг өг-бүлези алган.

Чоокта чаа-ла Киргизияның кодээзи Башкирияның суук газын ажыглап турган. Ам республикада тус чериниң газын ажыглап турар апарганы ол.

Бо чылын Ош облазтың база бир дөрт ажыл-агыйы ортаа газ дамчыдыкчыларын шөйүп алырлар. Ол черде эние улуг, хевеи гарыыр «Эркин» дээр совхоз ол сорулгага миллион ажыг рубльди дөзевилээн.

(СЭТА-ның корр.).

АКЫ-ДУҢМА КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА БЫЖЫГЫП ТУРАР

Делегейде тайбынның болгаш социализмниң чөлеңгиижи — социалистиг дем каттыштырылгазының акы-дуңма чурттарының экономиктиг күчүзү чайгылыш чок өзүп, политиктиг чаңгыс эви быжыгып турар.

Боттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларының удуртулгазы-биле социалистиг чурттарның ажылчы чоннары улус ажыл-агыйын, эртемни болгаш техниканы улам ыңай көдүрериниң, ажылчы чоннуң амыдырал-чуртталгазының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам бедидериниң оруу-биле бүзүрелдиг бар чорууп. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң (ЭДЧ-ниң) кежигүннери чурттарның чедиишкиннериниң чырыткыланчак илерели национал орулганың магалыг өзүлдези болур. 1970 чылдыынга деңнээрге, ол орулга 1972 чылда ниитизи-биле 11,6 хуу немей өскен. Ол-ла үеде үлетпүр бүдүрүүшкүнүнүң немей өзүлдези ниитизи-биле 15 ажыг хуу болган турда, сайзыраңгай капиталистиг чурттарга чүгле 8,8 хууга деп болган.

ЭДЧ чурттарының аразында бүгү талалыг акы-дуңма харылзаалар болгаш кады ажылдажылга быжыгып, калбарып турар. Делегей социализминиң делегейде туруштарын быжыглаары, социалистиг чурттар-биле кады ажылдажылганы хөгжүдери бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң кол кичээнгейинде турар. Акы-дуңма чурттарның күчүзүн болгаш чаңгыс эвин быжыглаарын, делегей аренасында боттуг өскерлиишкиннерге шиитпирлиг рольду ойнап турар оларның политиказын аайлаштырарын бистиң партиявыс онза чугула ужур-дузалыг кылдыр көрүп турарын СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев СЭКП ТК-ның апрель Пленумунга кылган илеткелинге онзалап демдеглээн.

Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң июнь 5—8-те Прагага болган XXVII сессиязы мынча деп демдеглээн: «ЭДЧ кежигүннери чурттар социалистиг күрүнелерни улам ыңай сырый каттыштырарынга, бүгү талалыг акы-дуңма харылзааларны быжыглаарынга болгаш калбартырынга эргежок чугула бүгү-ле чүүлдерни кылып турар. ЭДЧ кежигүннери чурттарның экономиктиг кады ажылдажылгазы социалистиг экономиктиг интеграцияның аргаларын эң долу ажыглаарының угланыышкынынга хөгжүүр ужурлуг. Ол чорук ЭДЧ кежигүннери чурттарның экономиктиг болгаш эртем-техниктиг күчүзүн база камгаланыр аргазын улам ыңай быжыглаарын хандырар».

Социалистиг экономиктиг интеграция — кижи төрелгетениң нииттилелиниң хөгжүлдезиниң мурнундагы чадаларының үезинде кымның-даа шинчилеп көрбээни чаартыкчы орук-тур. Ол болза социализмниң артык бүдүштерлиин эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннери-биле холбаштырып турар. Ол дээрге деп эргениң ёзузунга, бузурежилгеге хүндүлежилгеге болгаш дузалажылгага, социалистиг интернационализмниң шылгаттынган принциптеринге үндезилээш, улустарның чедиишкинниг кады ажылдажылгазын хандырып турар.

Бүдүрүлгени күрүнелер аразынга специализастаарынче болгаш кооперастаарынче, улус ажыл-агыйы планнарын сырый холбаштырарынче, экономиктиг интеграцияже угландыр ЭДЧ чурттарының чорудуп турар ажылы делегей социализмниң хөгжүлдезиниң объективтиг херегледериниң илерели болур дээрзин СЭКП-ниң XXIV съездизи демдеглээн. ЭДЧ кежигүннери өске-даа чурттарның акы-дуңма партиялары социалистиг интеграцияны база-ла күрүне бүрүзүнүң болгаш ниитизи-биле дем каттыштырылгазының экономиктиг күчүзүн быжыглаарының эң чугула бираларының бирээзи кылдыр көрүп турар.

Экономиктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң айтырыглары ЭДЧ-ниң XXVII сессиязының хүн айтырыгларынга кол черни ээлээн. Сессияның ажылынга ЭДЧ кежигүннери чурттарның — Болгарияның, Венгрияның, ГДР-ниң, Кубаның, Моолдуң, Польшаның, Румынияның, Совет Эвилелиниң, Чехословакияның делегациялары, а ол ышкаш Югославияның делегациязы кирипкен. ВДР-ниң болгаш КУДР-ниң төлээлекчилери хайгааракчылар болуп олурушкан. Социалистиг экономиктиг интеграцияның комплекстиг программазын боттандырарының айтырыгларын сессия чугаалашкан. Бүгү талалыг кады ажылдажылганың үндезини кылдыр ийи-ле чыл мурнунда хүлээп алдынган ол программа чээрби чыл чедир хуусаага таарыштыр тургустунган. Ынчалза-жок ЭДЧ-ниң сессиязы харылзааларның ханылаашкыны, социалистиг экономиктиг интеграцияның хөгжүлдези, комплекстиг программаның боттаныышкыны ЭДЧ чурттарының аразында экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганың бөгүн безин кол утказы апарган деп түңнелди кылыр бүгү барымдаалыг болган.

Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң чыл дургузунда ажыл-чорудулгазы, планнаашкынның болгаш баш бурунгаар көрүүшкүннүң, эртемниң болгаш техниканың, долгандыр турар бойдусту камгалаарының, энергетиканың, калбак хереглел бараананнарын бүдүрүп үндүрериниң талазынга кады ажылдажылгазы, ЭДЧ чурттарының аразынга валюта-саң харылзааларын сайзыраңгайжыдары чергелиг бүгү айтырыгларның талазы-биле сессияның киржикчилери кылдынган чүүлдерниң түңнелдерин үндүрүп, келир үеде сорулгаларны тодарадып алган. Чогуур доктаалдарны бүрүн билчиишкиннин болгаш найыралдың ёзузунга ажылдап кылган, ол доктаалдарның сорулгазы чүл дээрге комплекстиг программаны күүседири. социалистиг дем каттыштырылга күрүнелериниң коллективтиг ажыл-чорудулгазын быжыглаары болур.

ЭДЧ кежигүннери чурттарның делегей харылзааларынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның ленинчи принциптерин бадыткаарынче угланган тайбынга ыңакшылдыг идепкейлиг политиказы ылангыя Европага янзы-бүрү социал-экономика тургузуглуг күрүнелерниң аразынга экономика болгаш эртем-техника талазы-биле ажыктыг харылзааларны чедиишкинниг калбартыр аргаларны тургузуп берип турар. ЭДЧ кежигүннери чурттар өске чурттарның ниитилел болгаш күрүне тургузуундан хамаарылга чокка деп эргениң, кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң болгаш иштики херектерин холгаарлашпастың ёзузунга экономиктиг харылзааларны оларның-биле хөгжүдеринге боттарының беленин база дагын бадыткааннар.

Акы-дуңма чурттарның делегацияларының удуртукчулары сессияның хуралдарынга санал берген, ЭДЧ-ниң Прага сессиязы делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң кошкаашкынының байдалдарында эрткенин чаңгыс эп-сеткилдиг демдеглээн. Ол дээрге ССРЭ-ниң болгаш оон социалистиг эвилелчилериниң идепкейлиг тайбың политиказының, тайбың дугайында СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алган программазын амыдыралга боттандырар талазы-биле коммунистерниң чүткүлдүг ажылының дорт түңнели болуп турар.

ЭДЧ сессиязының ажылы улуг үнелелди хайныктырган, ол болза делегей байдалының хөгжүлдезинге, улустарның тайбыңы болгаш айыыл чок чоруу дээш демиселдиң чедиишкиннерлиг болурунга социалистиг дем каттыштырылгазының чаагай салдарының бадыткалы болуп турар.

Чаңгыс эвин болгаш кады ажылдажылгазын быжыглаарынче коммунистиг болгаш ажылчын партияларның, акы-дуңма улустарның чүткүлдүг илергейлеттинген ЭДЧ-ниң XXVII сессиязының шиитпирлерин Совет Эвилелиниң, социализмниң өске-даа чурттарының ажылчы чоннары чүүлдүгзүнүп турар. Улус ажыл-агый планнарын долдур болгаш ажыр күүседип, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидип, мурнакчы дуржулганы калбаа-биле шиңгээдип албышаан, социалистиг чурттарның улустары чаа ниитилелди тургузарда бот-боттарынга акы-дуңма ёзу-биле дузалапшышаан, социализмниң болгаш коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар.

(«ПРАВДАНЫҢ» МУРНУКУ ЧҮҮЛҮ).

Ажылчыннар болгаш чарыш

Кызылдың автосептелге заводунда Евгений Петрович Париловка удурткан цех бар. Ону кузов-кожуглар цеги дээр. Ында ажылдап турар кижилер автобустар болгаш кожуглар септеп, кылып турарлар. Оларны дөрт бригада кылдыр үскен. Аңаа чагыглар республиканың аңгы-аңгы ажыл-агыйларындан кээр. Хөй кезиинде янзы-бүрү марканың машиналарының кожуглары болур. А чамдыкта Шагаан-Арыг, Ак-Довурак хоорайларының болгаш Хову-Аксы суурнуң АТБ-леринден үрелик автобустарны хүлээп алгаш, оларны септээш, ол-ла адресинче чорудуптар.

Цехтиң ишчилери эрткен беш айларда боттарының планның онаалдаларын амыдыралга боттандырар дээш кызымак ажылдааннар. Ажылчыннар апрель айның планын 133 хуу, майның—102 хуу күүсеткеннер. Олар планныг онаалдаларын күүседир талазы-биле автосептелге заводунда шалыпчыларның одуруун төлептиг ээлеп турарлар.

Ук цехтиң коллективи чыл эгезинде боттарының кожазы шуткукчуларны социалистиг чарышче кыйгырган. Ниити хүлээлгениң негелделерин чараштыр бижээш, цехтерде азып каан. Чижээ, кузов-кожуглар цегиниң ажылчыннарының социалистиг хүлээлгезинде мындыг одуруглар бижиттинген: «Чыл планын 1973 чылдың декабрь 27-де күүседир. Пландан ажыр 500 рубльдиң бараанныг продукциязын бүдүрер». Ол дээрге, ажылчыннарны демниг ишче хөй-аът киирип, коллективтиң ады дээш ак сеткилдиг болгаш шудургу ажылдаарынче кыйгырып турар сөстер-дир. Ону хажык чок сагып, бөгүн дүнгүзүнден бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, бүдүштүг мөзү-шынарын көргүзүп келген кижилер ында бар. Чижээ, аныяк оол Владимир Хунай-оол дижик. Ол макталга төлептиг, хүндүледир эргелиг кижи. Ооң тускай мергежили — автослесарь. Ук коллективке кирген хүнүнден бээр ак сеткилдиг, кызымак ажылдап келген. Сеткили биче, эвилең-ээлдек чаңныг, эки ажылчын деп үргүлчү мактадып турган комсомолчу оолду эш-өөрү Кызыл хоорай Совединиң депутадының кандидадынга депшидип үндүргеннер. Ындыг бүзүрелге ол төлептиг.

Константин биле Дмитрий Кукарин алышкыларны чижекке алыыл. Константин Тимофеевич автосептелге заводунга 22 чыл ажылдаан, а Дмитрий Тимофеевич —19 чыл. Константин—бригадир. Дмитрий—механик. Дуржулгазы байлак, эки ажылдыг кижилер. Константин Тимофеевич Кукаринниң хөрээн Күш-ажылдың Кызыл Туг ордени, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп база Ленинчи юбилей медальдар каастап чоруур. Дмитрий—Абаканның политехникумун дооскан. Алышкылар кайызы-даа коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары. Оон ыңай Игорь Николаевич Михачевту көрээл. Ол база ындыг: ажылга-даа шалыпчы, хөй-ниитичи-даа.

Цехтиң ажыл-ижин чугаалап, кижи бүрүзүнге кыска характеристика берип ора, мастер Евгений Петрович Парилов социалистиг чарышты канчаар организастаанынга доктаады.

Чарыштың түңнелин ай, квартал санында үндүрүп турар. Кузов-кожуглар цегиниң ажылчыннары чылдың баштайгы айларында бергедээшкинге таварышкан. Материал чедишпейн турган. Ылаңгыя металл. Бир кожуг кылырынга ыяштан аңгыда 500 кг металл херек. Шаптыктыг чүүлдер турза-даа, эрткен айларның планын олар күүседип келгеннер.

«Эгелээнней төнчүзүнге чедирер» деп орус улустуң чугаазы бар. Ооң утказы ышкаш, чарыштыг ийи коллектив күш-ажылының түңнелин ам-даа кады үндүрбүшаан, кады чарышпышаан. Олар ону чыл төнчүзүнге чедир үргүлчүлээрлер.

Чарышка хөй кезиинде шуткукчулар тиилеп, мурнуку одуругже үнүп келген. Ынчалза-даа кузов-кожуглар цегиниң ишчилери чамдык айларда, чижээ, апрель, майда, бараанның продукция бүдүрер талазы-биле оларны ашкан. Коллективтиң күш-ажылчы көргүзүглери бедээн, ажылчыннарның сагыыла-чуруму экижээн. Хөй-ниитичилерниң саны өскен. Чарышты түңнеп тургаш, ол бүгүнү барымдаалаары албан апарган.

Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТА: мурнакчы ажылчыннар И. Н. Михачёв биле В. Р. Хунай-оол.
А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

БИЛИГ ДЭЭШ

№ 35 профессионал-техниктиг училищениң «Тывакобальт» комбинаттың чанында кежээки салбырында ам экзаменнер дооступ турар. Аңаа ажылдавышаан дургаш, 150 кижи белеткелди эрткен. Гидрометаллургия цегиниң улуг аппаратчызы Ф. Ушаков боду каш-даа мергежилдиг хирезинде-ле; маңаа база экзаменни чедиишкинниг дужаагаш, газоэлектросварщик мергежилдиң шынзылгазын алган. Слесарь В. Пинчуков база В. Маликов болгаш өскелер-даа эки өөренгилээш, шынзылгаларны алган. Дагжылар, трактористер, аппаратчиктер, чер чаза тептирикчилери, краннар машинистери, өрүмнээр станоктар машинистери суг-суг дээш, аңаа өөренген кижилерниң чедип алган мергежилдери ол-дур.

Комбинаттың инженер-техниктиг ажылдакчыларындан хөй эштер башкылаарынга мергежилдиин көргүскүлээн. Боттарының ажыл-херээн эки билир, дуржулгалыг эштер, чижээ, техниканың айыыл чок чоруунуң талазы-биле инженер Б. Кузнецов, гидрометаллургия цегиниң механиги Ю. Качаев, инженер-металлург В. Супрунов, техник С. Молодых болгаш өске-даа башкылар тускай эртемниң-даа, ниити билигниң-даа талазы-биле кичээлдерни чедимчелиг, дээштиг кылдыр чорудуп тургулаан. Комбинаттың амыдыралындан алдынган чижектерни олар ап, кичээл бүрүзүн амыдырал-биле холбаштырып турганы улуг ажыктыг болган.

Комбинаттың ажыл-ишчилери экзаменнерни чедиишкинниг тудуп турар болгаш олар шилип алганы мергежилиниң талазы-биле быжыг билиглерни чедип алган, оон-биле кады оларның ниити билиг талазы-биле деңнели бедээн.

Чоннуң мурнунга төлептиг бараан болур. Төрээн чуртунуң чаагай чоруу дээш күжениишкинниг ажылга көргүзүглери кезээде бедик болурун чедип алыр дээр болза, аңаа билиг херек дээрзин кежээки салбырда өөренип турарлар эки билири-биле ол чедиишкиннерни чедип ап турарлар.

(БИСТИҢ КОРР.).

ДЕЛЕГЕЙ бо хүннерде

ЧУГУЛА АЯН-ЧОРУК

КАРАКАС. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Американың Каттышкан Штаттарынга баар аян-чоруу кижи төрелгетенге чугула ужур-дузалыг болур. Делегей байдалын экижидер болгаш тайбыңны бүгү делегейге быжыглаар арганы ол бээр деп. Венесуэланың Улусчу демократтыг күш партиязының Чиңгине секретары, парламент депутады Хорхе Дахер медеглээн.

Л. И. Брежневтиң АКШ-ка баар деп турарынга изиг байыр чедирип тур бис деп, депутат чугаалаан.

ССРЭ биле АКШ-тың күрүне ажылдакчыларының аразынга хууда харылзаалар тургустунуп турары аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының принциптериниң тиилеп турарын херечилеп турар деп, Хорхе Дахер демдеглээн. ССРЭ биле АКШ-тың аразынга чаагай харылзааларлыг турарын чедип алыры делегей ниитилелиниң чогумчалыг болурунга эргежок чугула. Дайын өөскүдер айыылды ол чавырылдырар деп, Х. Дахер чугаалаан.

Хорхе Дахер СЭТА-ның корреспондентизи-биле чугаалашкаш, ол медеглелди кылган. Америк удуртукчулар-биле чугаалажырынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чаагай түңнелдерлиг болурун күзээн сеткилди Хорхе Дахер илергейлээн.

Байыр чедириишкини

ВЕНА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң Австрияга аян-чорук кылып чедип келиринге тайбыңның бүгү өңнүктери байыр чедирип турар деп, АКП ТК-ның секретары, Политбюро кежигүнү Э. Шарфтың «Фольксштимме» солунга парлаттынып үнген чүүлүнде чугаалаан.

Австрияга найыралдыг сагыш-сеткилин доктаамал илергейлеп турар улуг күрүнениң чазак баштыңы Венага келир деп турар болгай деп, ук чүүлде ылаңгыя демдеглээн. Нацистиг араатанзыг базымчадан Австрияны хостаарынга Совет Эвилели шиитпирлиг улуг-хуузу киирген болгаш хамаарышпас, демократтыг күрүнени катап тургузарынга дуза чедирген деп, Э. Шарф демдеглээн.

Австрия чижектиг бичии чурт империализмниң чимзениишкинниг оралдажыышкыннарынга боогдаттырбайн, бодунуң хамаарышпас чоруун болгаш нейтралитедин бүрүн камгалап ап шыдаан болганда, ону Совет Эвилелиниң база социалистиг күрүнелер ниитилелиниң доогуннап турарының ачызы кылдыр Австрия харын чугулалап үнелээр ужурлуг деп, ол чүүлде чугаалаан.

АРГЕНТИНАДА ӨСКЕРЛИИШКИННЕР

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Эктор Хосе Кампорага баштаткан аргентин чазак аъш-чемниң элээн хөй янзы продуктуларының өртектерин улгаттырарын хоруур деп шиитпирлээн. Ол продуктуларның санынга хлеб, сүт, чигир аймаан киирген. Профэвилелдерниң негээнинге дүүшпес хемчээлдиг-даа бол, ажыл төлевирин биче улгаттырарын оон-биле чергелештир база чарлаан.

Эрге-чагырганы бо чылдың май 25-те башкарып эгелээн амгы чазак дээди өөредилге черлериниң ажыл-чорудулгазын чазалдырар хемчеглерни ап турар. Найысылал университединге политиктиг чылдагааннар барымдаалааш, хөй санныг студентилерни үндүрер дугайында моон мурнунда үндүрген шиитпирни күш чок болдурган. Дерзии хемчеглер ап, демократтыг чурумну үрээр үүлгедиглерге удурланганының барымдаазы кылдыр университеттен үне берген профессорлар болгаш башкылар аңаа ээп кээп, ажылдай берип болур.

Э. Х. Кампораның чазаа шериг эрге-чагыргазының барык чеди чыл дургузунда чуртка тергиидеп келгениниң берге уржуктарын узуткаарынче, иштики амыдыралды демократчыдарынче болгаш даштыкы харылзааларны калбартырынче угланган хөй-хөй базымнарны кылган.

Антикоммунистиг 17401 дугаар хоойлуну болгаш өске-даа дерзии хоойлуларны күш чок болдурганы Аргентинаның амыдыралынга чугула болуушкун болган. Оларны күш чок болдурары дээш улус массалар хөй-хөй чылдар дургузунда калбаа-биле демисежип келген. Аргентин коммунистер ажык ажылдап болур аргалыг болган. Ол ышкаш политиктиг хоругдалга турганнарга келдерел чарлаан. Карабажын хоругдалынга хинчектедип турган 500 ажыг аргентин патриот хосталып үнген. Чуртка дерзии хемчеглер алырын шуут боттандырып турган кеземче херектериниң федералдыг палатазы дээр албан черин дужурген. Шиидилге-суд чурумун демократчыдар дугайында конгресске хоойлу төлевилелин саналдап киирген.

Америк күрүнелер организациязының кызагдалын ёзугаар революстуг Куба-биле дипломаттыг харылзааларны Аргентинаның үзүп каапканындан бээр тос чыл эрткен. Ам ол харылзааларны катап тургусканы чаа чазактың даштыкы политиктиг эң чугула базымнарының бирээзи болган. Ол дыннадыгны чүгле Аргентина биле Хосталга ортулуу эвес, харын ук диптин бүгү чурттарының депшилгелиг хүрээлеңнери база өөрүшкү көдүрлүүшкүннүг уткаан. Оон аңгыда Аргентина КУДР-биле дипломаттыг харылзааларны тургускан. ГДР-биле чогуур харылзааларны тургузар деп турар.

Таарымчалыг ол базымнарны чурттуң хөй-ниитизиниң калбак хүрээлеңнери чүүлдүг деп турар. Аргентинаның Компартиязының ТК-зы чаа чазактың демократтыг чаалап алыышкыннарын быжыглаарынче болгаш хамаарылга чок даштыкы политиканы чорударынче угланган хемчеглерин деткииринче чонну кыйгырган.

МАР-же орук аайы-биле

БРАТСК (СЭТА). Чехословакияның Социалистиг Республиказының ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары Густав Гусакка баштаткан партия-чазак төлээлери МАР-же болгаш КУДР-же бар чораш, июнь он үште Братск хоорайга доктааган. Төлээлерниң составында кирип турарлар: ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, ЧССР-ниң чазааның даргазы Любомир Штроугал, ЧКП ТК-ның секретары Васил Биляк, ЧКП-ниң Прага хоорКомунуң бирги секретары Антонин Капек, а ол ышкаш ЧКП-ниң болгаш ЧССР-ниң өске-даа удуртукчу ажылдакчылары.

Иркутск облкүүскомунуң даргазы Ю. А. Кравченко болгаш албанның өске-даа кижилери ЧССР-ниң, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң күрүне туктары-биле шимээн аэропортка төлээлерни уткуп алганнар.

Г. Гусак, Л. Штроугал болгаш оларның-биле кады чоруур чехословак эштер Братскиниң алюминий заводунга болгаш ЧССР-же продукциязын чорудуп берип турар ыяш-үлетпүр комплекизинге чораан. Алюминий заводунуң ында чаа тудуп турар черлериниң дериг-херекселдериниң чамдызын боже Чехословакияның бүдүрүлгелери чорудуп берип турар.

Төлээлер кежигүннери Ангарада Улуг Октябрьның 50 чылы аттыг Братскиниң гидроэлектростанциязы-биле таныжыканнар.

Братскиден чоруптарының мурнунда төлээлерниң баштыңы — ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары Густав Гусактың журналистерге чугаалааны болза:

— Бистерни Сибирьның карак четпес делгемнери-даа, бо черни чаартып турар совет кижилерниң кызымаккай күш-ажылының түңнелдери-даа магададды.

Социалистиг дем каттыштырылгазының күжүнүң болгаш күчүзүнүң үндезини боол турар совет кижилерниң ажыл-ижиниң кайгамчыктыг улуг түңнелдеринге чүректиң ханызындан байыр чедирип турар бис.

Ол-ла хүн чехословак партия-чазак төлээлери Иркутскиде чеде берген. ЧССР-ниң, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң күрүне туктары-биле шимээн аэродромга оларны СЭКП-ниң Иркутск обкомунуң бирги секретары Н. В. Банников болгаш албанның өске-даа кижилери уткааннар.

Чехословак аалчылар Байкал кыдыында Листвяничное суурга барып чораннар.

Июнь 14-те чехословак төлээлер Иркутскиден Улан-Баторже чорупкан.

(СЭТА).

ГУБЕРНАТОРЛАРНЫҢ САГЫШСЫРАЛЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Лейк-Тахо хоорайга (Невада штатта) америк губернаторларның национал конференциязы болган. Аңаа кирипкеннер америк экономиканың байдалының дүвүренчиг апарганынга сагышсырап турарын илергейлээн. Америк губернаторларның хөй нурууузунуң бодап турарын ёзугаар алырга, чурттуң экономика байдалының сагышсыранчыг апарганының кол чылдагааннары акша үнезиниң улам кудулап, кылыр ажыл-иш тыппастааннарның эмге-хаяажок апарганы, эң чидиг социал херегледерни шиитпирлээринге эргежок чугула акша-хөреңги үндүрүп бээриниң хемчээлин чазактың кызырып, энергетика курлавырларының чедишпезиниң күштелип турары болган.

Араттарның съездизи доозулган

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моолдуң кооперасташкан араттарының дөрт дугаар съездизи МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының хуралдаар залынга ажылын дооскан. Ооң президиумунга МАРП ТК-ның Бирги секретары, МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Цеденбалга баштаткан партияның болгаш чазактың удуртукчулары турган.

Көдээ ажыл-агый каттыжыышкыннарының кежигүннери сөөлгү алды чыл дургузунда ажыл-чорудулгазының түңнелдерин ажыл-ишчи ёзу-биле үш хүн чугаалажып келген болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин чоокку үеде сайзырадырының сорулгаларын тодаргайлап айыткан.

Чугаалашкан айтырыгның талазы-биле чогуур доктаалды үндүрген.

Съезд КАК эвилелиниң дээди чөвүлелиниң чаа составын соңгаан. Ооң даргазынга МАР-ның көдээ ажыл-агый министри М. Дашты соңгаан.

Съездиниң киржикчилери МАРП ТК-га, МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиумунга болгаш Министрлер Чөвүлелинге байыр чедирген чагаазын чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган.

ВДР. Республиканың чер болганында катап тургузуушкунунуң ажылдары калбаа-биле чоруп турар. Кара-ноган өңнүг хептерлиг кижилерни—тудугжуларны чер болганындан көрүп болур. Олар үлетпүр черлерин, оруктарны, чуртталга бажыңнарын, школаларны тудуп чоруп турарлар.

ЧУРУКТА: Ханойнуң чаа чуртталга девискээринде бажыңның шеверлел ажылын кылып турары.

ВИА — СЭТА-ның фотозу.

Тыва литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннери

СОРУК КИРДИВИС

Тыва литератураның болгаш уран чүүлдүң чамдык районнарда эртип турар хүннериниң киржикчилериниң аразында Тываның күрүне филармониязының цирк-эстрада бөлүү база бар.

Ук бөлүктү совет цирк уран чүүлүнүң мастерлериниң бирээзи, РСФСР-ниң алдарлыг, Тыва АССР-ниң улустуң артизи Кужугет Хензиг-оол чоокта чаа организастап тургускан. Ооң составында хоочун артист Алексей Хууракта эгелээш, Москваның цирк училищезин дооскан аныяк артист Өнермаа Байыр-оолга чедир циркке хандыкшылдыг кижилер кирип турар.

Цирк-эстрада бөлүү кыска хуусааның иштинде чаа программаны тургузуп, кужениишкинниг ажылдаан. Ында хөйнүң жонглёр (элээн каш чүвелерни олуп-солуп ойнаары) болгаш эквилибристика (берге байдалга, чижээ, херип каан чинге демир кырынга, денин оскунмайн, мергежилгелер кылыры) талазы-биле чаа, солун дугаарларны киирген. Аракчаа Хертектиң клоун дээр хөглүг рольду программада күүседип турары черле мактанчыг, чүге дээрге ол — тыва уран чүүлде чаа жанр. Хөй чылдарда аң-мең өөредип келген Клавдия Шестакованың Кукла (Ойнаарак) деп ыдының ойнаары база сонуурганчыг.

Бистиң бөлүүвүстүң бир онза чүүлү — ында кижи бүрүзүнүң 2—3 жанрларда ойнап турары. Ол чорук цирк-эстрада деп атка чогум-на дугжуп турар.

Бистер тыва литература болгаш уран чүүл хүннеринге киришпишаан, баштайгы концерттеривисти Улуг-Хем, Бии-Хем, Таңды районнарның ажылчы чоннарынга бараалгаттывыс. Чоннуң изиг-биле хүлээп ап, сонуургап, чалап турарындан алырга, бистиң программавыс оларга сонуурганчыг боор турары илдең. Орта бис чоргаарланып, сеткил-сагыжывыс көдүрлүп, чогаадыкчы идепкейивис улам өзүп турарын ажыы-биле чугаалавас арга чок.

Ам бистиң бөлүүвүс Каа-Хем районнуң колхоз, совхозтарынга боттарының концертин көргүзүп, чоннуң үнелел, макталын, чылыг сөстерин дыңнап чор бис. Ынчангаш улам сорук кирип, программавысты ам-даа немеп, сайзыраткаш, республиканың өске-даа районнарынга бараан боор деп турар бис.

Д. ОЧУР,
цирк артизи.

Каа-хемчилер өөрүп турарлар

Тыва литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннериниң база бир тараалан районы — Каа-Хемге Ажыдыышкының хүнү. Кайгамчык чараш бойдус чурумалдыг Каа-Хемге дөрт хүн уламчылаар байырлыг хүннерниң киржикчилерин район Советиниң күүскомунуң даргазы К. С. Очур-оол, СЭКП райкомунуң ийиги секретары Ш. Х. Сераадар олар Көк-Тей суурнуң чанындан уткуп алганнар.

Көк-Тей дужу-биле Каа-Хемни кежер паром безин лозуң, туктарлыг. Оң талакы эрикте «Бистиң Каа-Хемивисче кирип моорлаңар! Чорууңар чогуп, чогаадыкчы чедиишкиннерлиг болуңар!» дээн чылыг сөстерлиг лозуңнар литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннериниң киржикчилерин хей-аът киирип турган. Хемни кешкениниң соонда автобустар, машиналар соңнуг-мурнуг маңнажып олурганнар...

САРЫГ-СЕП. Район төвү каас-шиник байдалда. Ындамында уткулганың чылыг сөстерин бижээн лозуңнар. Районнуң Культура бажыңының баарында шөлге сарыг-сепчилер хүндүскүнүң дөрт шак четпейн турда чыглып келгеннер. Ол шөл радиожуттунган. Репродуктордан маршатр болгаш хөглүг аялгалар чаңгыланып турган.

Аалчыларның автобустары тургулаптарга, литература болгаш уран чүүл хүннериниң киржикчилери оон үнүп эгеледилер. Ол үеде дириг чечектер туткулаан пионерлер оларже уткуй маңнажыпкаш, чечектерин тудускулаан. Оон соонда районнуң удуртукчулары РСФСР-ниң алдарлыг, Тыва АССР-ниң улустуң артизи К. Хензиг-оолга ёзулал хлевин, а орус, тыва национал хептерлиг дөрт уруг — «Саян» ансамбльдиң артистеринге шаажан аяктарга ак чемни сунган.

Байырлыг митинг эгелээн. Ону Каа-Хем район Советиниң күүскомунуң даргазы К. С. Очур-оол ажыткаш, СЭКП Тыва обкомунуң секретары Д. К.-Х. Ооржакка сөс берген. Бо районда аалдап чеде берген чогаадыкчы коллективтерни чоңга ол таныштырбышаан, оон киржикчилеринге болгаш районнуң ажылчы чонунга изиг байыр чедирип, ук хүннер бедик идей-политиктиг байдалга эртеринге бүзүрелин чугаалаан.

СЭКП райкомунуң ийиги секретары Ш. Х. Сераадар сөс алгаш, аалчыларга изиг байырны чедирбишаан, районнуң чону боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын беш чылдың шиитпирлиг чылында күүседир дээш улам куженишкинниг ажылдаар талазы-биле литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннери чонну улам сорук киирер дээрзинге идегелин илереткен.

Ол кежээ Сарыг-Сеп суурга күрүнениң «Саян» ансамбли солун концертин көргүскен. А цирк-эстрада бөлүүнүң артистери «Коммунизмче орук» колхозтуң чонунга аалдап четкен. Көк-хаакчылар аалчыларының оюнундан улуг таалалды ап, диңмиттиг адыш часкап уткаан.

БҮРЕН-ХЕМ. «Бурунгаар» совхозтуң Культура бажыңынга чогаалчылар О. Сувакпит, Ю. Кюнзегеш, А. Емельянов болгаш эртем ажылдакчызы К. Черлик-оол-биле чоннуң ужуражыышкыны база-ла солун эрткен. Чаа-чаа шүлүктерниң чаңгыланып турган ол кежээни ында кодээ Совет күүскомунуң даргазы В. Спрыгин ажыткан. Ук ужуражылгага совхозта сүт-бараан фермазының эргелекчизи Б. Сат бодунуң чогааткан «Каа-Хемниң кыстарынга» деп шүлүүн номчаан. Чогаалчыларның чон-биле ужуражылгазы бо хүннерде уламчылап турар.

СУГ-БАЖЫ. «Совет Тыва» совхозтуң төвүнге аалдап келген республиканың хөгжүмнүг театрының артистерин база-ла чылыы-биле уткаан. Аңаа болган байырлыг митингини парторг Я. Доржу ажыткан. Суурнуң школачылары өң-баазын чечектерни аалчыларга тутсуп турда, адыш часкаашкыннары диңмиреп турган. Чылыг-чымчак уткуп алганы дээш өөрүп четтиргенин болгаш театрның коллективи чон-биле улам сырый ажылдап, чаа-чаа бедик утка-шынарлыг шиилерни бодунуң репертуарынга киирип турарын театрның директору А. Ч. Кызыл-оол чугаалаан. Совхозта аалдап келген «Хүннүң ыраажылары» деп опереттада ойнап чоруур артистерниң мурнундан бөлүктүң бригадири. Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Е. Кенденбиль аңаа чүве чугаалаан.

Литератураның болгаш уран чүүлдүң хүннери бо хүннерде Каа-Хемде чедиишкинниг үргүлчүлеп чоруп турар.

В. СЕРЕН-ООЛ.

ЧУРУКТА: «Саян» ансамбльдиң артистериниң «Чүректиң ыры» деп ыры-танцылыг көргүзүгнү күүседип турары.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

МЕРГЕЖИЛДИ БЕДИДЕР

«Билиг» ниитилели бодунуң ажыл-чорудулгазын эге организацияларга даянып чорудуп турар. Ындыг эге организацияларның бирээзи Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң «Билиг» ниитилелиниң эге организациязы болур. Чоң мурнунга лекция пропагандазының талазы-биле кылып чоруткан ажылының дугайында «Билиг» ниитилелиниң республика организациязы чоокта чаа президиумунуң хүн айтырыынга ооң ажылын тодаргай чугаалажып көрген. Ол эге организацияда «Билиг» ниитилелиниң 22 кежигүнү бар. Оларның хөй кезии совхозтуң тускай эртемниглери болгаш школа башкылары. Совхозтуң ажылчы чоннарының мурнунга политмассалыг ажылды күштелдирер, лекция пропагандазын нептередир талазы-биле эвээш эвес ажылды «Билиг» ниитилелиниң эге организациязы кылып чорутткан.

Эге организацияның даргазы, школа директору эш К-С. М. Бойбу ол ажылды ам үш чыл удуртуп турар. Хей-ниитиниң ол ажылын ак сеткилдиг күүседип, чон мурнунга лекция, беседаларны доктаамал чорудуп турар.

Амгы бо хүннерде чоннуң политиктиг көдүрлүүшкүнү бедик, кайда-даа кижилер тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында ажыл-агыйга чедиишкиннерлиг болур сорулгалыг ажылдап турар. Совхозта «Билиг» ниитилелиниң эге организациязы чоннуң ындыг бедик көдүрлүүшкүнүн деткип, кижилерни ажыл-агыйже хей-аът киирип, чоңга партияның иштики болгаш даштыкы политиказын, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин, юбилей материалдарын, СЭКП ТК-ның апрель Пленумунуң шиитпирлерин таныштырар дээш бригада, ферма болгаш бүгү коллективтерге лекция пропагандазын улам күштелдирип, кезку ажылдарны кылып чоруткан. Олар лекция пропагандазынга чедип алган чедиишкиннерин улам быжыглап, совхозтуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга политиктиг ажылдың дээштиг болурун чедип алыры дээш ажылдап турарлар.

Лекция пропагандазын эки-

Лекция пропагандазы

жидеринге салдар болуп турар бир кол чүүл болза ол ажылга тускай эртемниглерни, школа башкыларын калбаа-биле хаара тутканы болур. Совхозтуң лекторлары амгы үеде пропаганда ажылының кол угланыышкынын хөй кыргылдазын чедиишкинниг доозарынче, чер-чер Советтеринге соңгулдаже угландырган. Лекторлар, фермалар, бригадалар, хову турлаглар аайы-биле хувааттынган.

Бо эге организация ажыл планын ай, квартал аайы-биле чогаадып тургускаш, ниити хуралга чугаалажып көргеш, партия бюрозунга бадыладып ап турар. Планда көрдүнген чүүлдерниң күүселдезиниң хыналдазын база доктаамал чорудуп турар. Ол эге организацияда марксисчи-ленинчи теорияны ханы шиңгээдип алган арга-дуржулгалыг лектор-пропагандист кадрлар хөй. Оларга совхозта партком секретары Ч. Б. Чылбак-оол, кодээ Совет күүскомунуң даргазы М. С. Бойду, совхозтуң кол агрономү В. А. Мандатов база С. Дарый-оол, Ч. Бойду, В. Шурук, М. Очур-оол дээш өскелер-даа хамааржыр.

Эрткен чылын совхозтуң парткомунуң болгаш «Билиг» ниитилелиниң эге организациязының каттышкан кужү-биле чон ортузунга эвээш эвес политмассалыг ажылдар кылдынган. ССРЭ-ниң 50 чыл оюнуң дугайында, совет кижилерниң бузулбас найыралының дугайында, совет улустуң ажыл-агыйга, экономикага, культура тургузуушкунунга чедип алган чедиишкиннериниң дугайында болгаш өске-даа темаларга четчир санныг лекция, беседаларны чорутулаан. База ол ышкаш ажыл-агыйның хоочуннары-биле, хоочун чурттакчылары-биле, совхозтуң мурнакчылары-биле ужуражылгаларны эвээш эвести чоруткан. Оон аңгыда айтырыг-харыы кежээлери, «Бистиң чаңгыс чер-чурттугларывыс — Төрээн чурттуң төлептиг оолдары», «Адалар кежээзи» деп солун кежээлерни организастап эртиргилээниң демдеглээри чугула.

Школаның башкылары «Билиг» ниитилелиниң кежигүннери Бойбу Чыспың, Валентина Сундуй өг-бүле кижизидилгезиниң дугайында, школа амыдыралының дугайында ада-иелерге эки шынарлыг лекцияларны үргүлчү номчуп турарлар. Ол ышкаш кодээ ажыл-агый, делегей байдалынга, экономика, медицина, атеизм темаларынга лекцияларны база «Билиг» ниитилелиниң кежигүннери чоң мурнунга номчуп турарлар. Эге организацияның кылып чорудкан ажылының түңнелин квартал санында каттышкан хуралга чугаалажып көрүп, чедер, четпезин түңнеп турар. Ол эге организацияда база бир эки чүве — хүн демдеглелиниң доктаамал чорудуп турарында. Ол хүн демдеглели эге организацияның кол документизи болбушаан, лекция пропагандазының талазы-биле кылып чорутунган ажылды тода көргүзүп турар. Ай санында хүн демдеглелин ёзугаар отчётту кылып турар. Оон ынай лектор бүрүзүнге аңгы карточка база бар, ында лектор кижиниң чеже лекция номчааны тода көстүп каар. Ол эге организацияда лекция номчаан дугайында путёвка доддурарын база эки организастаан.

Ынчалзажок эге организацияда чамдык четпестер ам-даа бар. Лектор-пропагандист кадрларның теория талазы-биле өзүлдезин база методиктиг арга-мергежилиин бедидериниң айтырыгларынче кошкак кичээнгейни салып турар. Номчаан лекцияның сайгарылгазын кылбайн келген. Лекторларның лекциязынга олурушкаш, лекторлар ооң утка-шынарының кандыг байдалга эртекениниң дугайын чугаалажып көрбейн турар. Эге организация лекторнуң билиин, мергежилин бедидериниң школазы болур ужурлуг.

Ам эге организацияның сорулгазы чүдел дизе, лекция пропагандазынга нетелдени, удуртулганы күштелдирери, лектор бүрүзү чоң мурнунга лекцияларны, илеткелдерни доктаамал номчаан турарын чедип алыры болгаш оларның харысалгазын бедидери болур.

Б. СЕДЕН-ХУУРАК,
республиканың «Билиг» ниитилелиниң референтизи.

Дыштаныкчыларны хүлээп ап турар

Чай — санаторийлерниң дыштанылга бажыңнарының, пансионаттарның ажылдакчыларынга эң-не изиг ажыл үези. Олар амгы курорт сезонунга канчаар белеткенгенил? Ындыг айтырыгны профэвилелдерниң курорттар эргелелиниң талазы-биле төп чөвүлелдиң даргазы И. И. Козловтан СЭТА-ның корреспондентизи салган.

Санаторийлер, дыштанылга бажыңнары болгаш пансионаттар амгы үеде барык область, эвилелдешкен республика бүрүзүнде бар апарган деп, И. И. Козлов чугаазын эгелээн. Бо чылын оларга 8 миллион 250 муң ажыг кижи дыштаныр. Ажылчы чоннарның хөй кезии путёвкаларны чиигеткен өртек-биле азы күрүнениң социал страхованиезиниң күсели-биле халас алыр ужурлуг.

Сөөлгү чылдарда хөй тудугларны кылган бис. Чүгле Крымда, Кавказта, Прибалтикада эвес, харын-даа өске черлерде — Уралда болгаш Сибирьде-даа, Ыракты Чөөн чүкте, Ортааки Азияда болгаш Казахстанда-даа туткулаан. Ол бүгү кижилерге санаторий эмнелгезин эртер, бодунуң черинге эки дыштаныр болгаш ырак-узак чер чоруп, шүүдевес арганы берип турар. Чижээ, бо чайын Смоленск обласка Пржевальский аттыг санаторий, Украинага — «Лазурный» дээр эмнелге пансионады, Кыргыс ССР-ге — бир муң олуттуг «Ала-Тоо» болгаш Грузияда «Кечхоби» дээр дыштанылга бажыңнары ажыттынар ужурлуг. Ол ышкаш, Арменияда, Белоруссияда болгаш Татарияда дөрт пионер лагери санаторий хевири-биле ажылдап эгелээн.

Кадыкшылдың чаа дыштанылга черин амгы үеде улуг-улуг комплекстер кылдыр тудуп турар апарган. Оларга чаңгыс азы ийи орун салган өрээлдерлиг корпустар, эмнелгелер, поликлиникалар, спорт тудуглары, эштир бассейннер база кирип турар. Бо бүгүнүң ачызында курорттарны болгаш дыштаныр черлер девискээрин план ёзугаар чаагайжыды тудар, чаңгыс аай архитектура бөлүү кылдыр бажыңнарны кылыр арга бар болуп турар. Комплекстерниң таарымчалыг чүүлү — оларга улуг медицина күштерин мооңнеп, дыштаныкчыларга эң таарымчалыг чүүлдерни тургузуп, эмнээшкинниң дузазын улгаттырар аргалыында боон турары болур.

Ындыг тудуглар кылырга, черни база-ла эң таарымчалыг ажыглаар. Ооң бир тодаргай чижээ — чеди муң ажыг дыштаныкчыларга таарыштырган Адлерде курорт хоорайы, Грузияның Пицунда шенээнде туткан 14-14 каът пансионаттар, Сочиде «Светлана» дээр улуг пансионат боон турар.

Бир чыл бурунгаар ВЦСПС «Ажылчы чоннарның профэвилелдериниң кадыкшылга черлеринге өг-бүлелери-биле дыштанырын экижидер дугайында» доктаал үндүрген. Ол доктаалды ёзугаар чаа болгаш эрги-даа дыштанылга бажыңнарын, пансионаттарны ада-иелер уруглары-биле кады шөлээзин эрттиринге таарыштыр эде тудуп, кылыр ужурлуг. Ам безин ындыг 200 дыштанылга бажыңнары ажылдап турар. Олар ам эвилелдешкен республикаларның шуптузунда, Россия Федерациязының дыка хөй областарында туруп турар.

«Өг-бүлениң» кадыкшыдылга черлериниң ажылдакчылары эки дыштанылгага таарымчалыг бүгү чүүлдерни тургузарын оралдажып турар. Корпустар чанында уруглар ойнаар болгаш спортчу шөлчүгештер, столоваяларда — уругларның янзы-бүрү аъш-чеми, сугга эштир черлерде — тускай дериг-херекселдер бар. Бир эвес ада-иелер киноже азы экскурсияже-даа чоруй баар болза, уруглар алыр кижизидикчилер база бар.

Ынчалза-даа дыштанылганы ындыг хевирлиг организастаарында чүгле баштайгы базымнар кылдынган. «Өг-бүлениң» кадыкшыдылга черлериниң саны ам-даа өзер. Моон соңгаар оларга тускай өөренир өрээлдер, спортчу болгаш культурлуг оюннар кылыр черлерни тургузары чугула.

Сөөлгү чылдарда курорт тургузуушкунунуң өвзаланчак чүүлү—оларны акша-биле хандырарынга министерстволарның болгаш төп албан черлериниң хөреңгизин калбаа-биле ажыглаары боон турар. Олар мурнунда күрүнениң социал страхование акша-хөреңгизиниң күсели-биле алгылаан путёвкаларынга немештир ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга бээр путёвкаларны тыпсыр.

Сөөлгү үш чыл дургузунда ындыг тудугларга 68 министерстволарны хаара туткан. Чүгле бо чылын оларга 900 муң хире немелде путёвканы бээр ужурлуг.

Сөөлгү үеде планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкиниң системазынче шилчээни-биле холбаштыр хөй-хөй бүдүрүлгелер дыштанылга черлеринге боттарының баазаларын, спорт-кадыкшыдылга болгаш туристер лагерьлерин, балыкчының болгаш аңчының дыштанылга бажыңнарын тудуп ап турар апарган. Амгы үеде чуртта 12 муң ажыг ындыг дыштанылга черлери бар. Оларга чылдың-на 15 миллион хире кижи дыштаныр турар. Дыштанылганың ындыг баазаларының ачызында ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар боттарының шөлээзин өг-бүлези-биле кады эрттирип турар. Дыштанылга баазаларының хөй кезиинде столоваялар, клубтар, библиотекалар, спортчу болгаш ойнаар шөлчүгештер, туристчи дериг-херекселдер бар.

Моон алгаш көөрге, бистиң санатор-курорт ажыл-агыйывыс дээрге бөгүн хөй адырларлыг, улуг хемчээлдиг дыштанылга черлери боор турар-дыр деп, И. И. Козлов түңнелинде чугаалаан. Дыштаныкчы бүрүзү-ле бүрүн күштүг, болгаш шыырак боор, ооң дыштанылга хүннеринде аңаа таарымчалыг чүүлдерни тургузуп, чазык-чаагай сеткилдиг болзун дээш, дыштанылга черлериниң ажылдакчылары бүгү чүүлдү кылырынче чүткүп турар.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

Школачылар маргылдаазы

Дүүн Кызылда Совет Тываның 5 чыл оюн аттыг стадионга Тываның школачыларының чиик атлетика маргылдаазы эгелээн. Маргылдааның тугун эрткен чылгы республика чемпиону — Бии-Хем районнуң командазының төлээлери байырлыг байдалга көдүрген.

Маргылдаа эгелээриниң мурнунда Тыва АССР-ниң чырыдышкын министриниң оралакчызы Н. С. Конгар келир үениң спортчуларынга байыр чедирип, бо маргылдаага чедиишкиннерлиг болурун күзээн. Ол ышкаш чайгы дыштанылга үезинде болур спортчу маргылдааларга, туристчи походтарга идепкейлиг киржип, эки дыштанырын база улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының ажыл-ижинге боттарының шыдаар шаа-биле ажылдап, ниитиниң херээнге бичи-даа болза ажыктыг дузаны чедирерин күзээн.

Школачыларның чиик атлетикага маргылдаазының киржикчилерин ортумак (1958—59 чылдарда төрүттүнген) болгаш улуг (1956—57 чылдарда төрүттүнген) бөлүкке хуваатан.

Маргылдаа 100 метрге чарыш-биле эгелээн. Ортумак бөлүктүң уругларының чарыжынга Кызылдың шилиндек командазының төлээзи Ира Гущина 100 метрге 13,4 секундада маңнааш, бирги черни алган. Бо бөлүктүң оолдарындан Бии-Хем районнуң спортчузу Валерий Хватов тергиидээш, чемпион болган. Улуг бөлүктүң оолдарындан Сергей Нужных (Таңды) кымга-даа аштырбаан.

Ядро октаарынга улуг бөлүктүң уругларындан Бии-Хемниң төлээзи Татьяна Юдачева; ортумак бөлүктен — Лена Лихачева олар бирги черни алган.

Маргылдаа уламчылап турар.

Т. ХЕРТЕК.

СПОРТЧУ МЕДЭЭЛЕР

ВИЛЬНЮС. Риганың «ТТТ» командазының баскетболчу кыстары ССРЭ-ниң чемпиону атты моон-биле ам он ийиги катап чаалап ап турар. Олар июнь он үште Свердловскиниң «Уралмажын» 53:38 (25:19) сан-биле удуп алгаш, маргылдааның сөөлгү хүнүнүң кандыг-даа түңнелдеринден хамаарылга чокка чурттуң бирги чери дээш дөрт дугаар ойнаашкынның тиилекчилери болганнар. Ленинградтың «Спартак» командазы мөңгүн медальды алган.

ЛЕНИНГРАД. Зоналар арызының шыдыраа талазы-биле маргылдаазының сески салыышкынынга Ларсен Корчнойга уттурган, Бирн Тукмаковту тиилээн, Глигорич — Эстевасты ашкан.

Куэллар — Кузьминниң болгаш Кинтерс — Таймановтуң ужуражыышкыннары хайым болгулаан.

Ульман — Хюбнер, Рукавин — Торре, Радулов — Смейкал оларның оюннарын соңгаарлаткан.

Таль биле Карповтуң ужуражыышкыны делегей чемпиону чораан кижиниң аараанындан болбайн барган.

• • •

Футбол талазы-биле чурттуң чемпионнарын илередириниң июнь 13-теги вэлчетлиг ужуражыышкыны элээп-не эки түңнелдерлиг болгулаан. Тбилисиниң динамочулары СКА-ны 2:0 санныг уткан болгаш ийи бөмбүктүң ийилдирзин Рехвиашвили киир тепкен. Спартакчы Пискарев база-ла ийи санны киирген: Москвачылар «Днепрни» 3:1 санныг тиилээннер. «Зенит» найысылалдың «Динамозунга» 2:3 санга уттурган. СЭТА-ның корреспондентизи С. Гавриковтуң дыңнатканы-биле алырга, шөлдүң ээлери таарымчалыг байдалдарны ажыглап шыдавайн барган болгаш вратарь Волошин база чедимче чок ойнаан. Кол ойнакчыларның составы-биле шөлче эң-не баштай үнген Пудышев тиилелгелиг үшкү бөмбүктү киир тепкен.

Минскиниң «Динамозу» биле «Карпаттарның» маргылдаазын он бир метрден тевиишкиннер шиитпирлээн. Ойнаарының кол шагы сан 1:1 турда доосту берген. Он бир метрден вэлчежип тевиишкиннер соонда түңнел — 5:4 болу берген. Минскижилер оюн үезинде элээн каш частырыгларны кылгылаан деп, СЭТА-ның корреспондентизи В. Дутов дыңнаткан.

Найысылалдың армейжилери чаңгыс хоорай чурттуглары — торпедожуларны кызымаккай демисел-биле 3:2 санга тиилээннер. «Арарат» — «Шахтёрну» 3:0, «Заря» — «Пахтакорну» — 3:1, «Динамо» (Киев) — «Кайратты» — 3:1 санныг уткулаан.

(СЭТА-ның корр.).

Ужар чүүл федерациязында

Делегейниң ужар чүүл-спорт комиссиязы болгаш Делегейниң ужар чүүл каттыжыышкыны ужар чүүл, космонавтика талазы-биле спортчу улуг чедиишкиннерлиг болганы дээш, Делегейниң ужар чүүл федерациязының дээди шаңналы—алдын медаль-биле ССРЭ-ниң ужудукчу-шенекчизи, спорттуң алдарлыг мастери Марина Поповичиини, Делегейниң ужар чүүл федерациязының бөлүк хүндүлел дипломубиле — ССРЭ-ниң В. П. Чкалов аттыг Төп ДОСААФ клувунуң ажылдакчыларының коллективин шаңнаан.

Улуг алдын «Космос» медаль-биле АКШ-тың астронавтызы Ю. Сернанны, Ю. А. Гагарин аттыг алдын медаль-биле — американ астронавт Дж. Янгты, В. М. Комаров аттыг хүндүлел дипломубиле — космос корабли «Аполлон-16-ның» Дж. Янг, Т. Маттингли болгаш Ч. Дьюк составтыг экипажын шаңнаан.

Шаңналдарны Делегейниң ужар чүүл федерациязының кол конференциязы боон турда тыпсыр. Конференция 1973 чылдың сентябрьда Ирландияга болур.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 15-ТЕ
МОСКВАДАН

15.00— Өңнүг телекөргүзүг. «Дактари». Хөй сериалыг уран-чечен телефильм. АКШ. 3-кү серия. «Час» деп операция». 15.50—16.00— Чапсар. 16.00— Эртемниң болгаш культураның чугула айтырыглары. «Идеологтуг демисел болгаш шажын». 16.30— Концерт. 16.45— Өңнүг телекөргүзүг. «Леонардо да Винчиниң амыдыралы» деп хөй сериалыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 5-ки серия.

КЫЗЫЛДАН

18.00— Телемедээлер. 18.10 —«Кадыкшылга». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

18.30— Өңнүг телекөргүзүг. Аар атлетика талазы-биле Европаның чемпионады. Мадридтен дамчыдылга. (Бижиделге). 19.10 — Чогаалчы И. Винниченконуң чугаазы. 19.30— Өңнүг телекөргүзүг. И. С. Тургенев. «Азырадыкчы». ССРЭ-ниң Москвада А. Горький аттыг академиктиг уран театрының фильм-шиизи.

КЫЗЫЛДАН

20.20— Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.30— Шииниң уланчызы. 21.30— ССРЭ-ниң улустарының найыралынга тураскааткан Бүгү-эвилелдиң бирги часкы уран чүүл фестивалының түңнел концерти. «Киевтиң чазы». 23.00—00.00—Өңнүг телекөргүзүг. «Рейнге ужуражылгалар». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.

АГААР

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чагбас. Мурнуу-чөөн уланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—9 метр барыын районнарга 10—14 метр чедир дыңзыыр. Агаарның температуразы даглыг черлерге 17—21, өскелеринге 27—31 градус изиир.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Хаттың дүргени секундада 5—9 метр чедер. Агаарның температуразы 29—31 градус изиг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНОТЕАТРААРДА

ИЮНЬ 15-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Чалбыыштalган дип» (2 сериязы катай) 13.25, «Чедиги ок» 10.00, 11.40, 16.00, 17.40, 19.20, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Языты-мелегей-дир, кичээнңер» 10.00, 15.00, «Кадай-кыс» 16.50, 18.50, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Агартыыган ат» 15.00, 19.00; «Ынакшылдың назыны» 17.00, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Сапыктыг диисдей» 9.00, 10.40, 14.20; «Церниктиң херээ» 12.20, 16.30, 18.40, 20.40 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР: «Шымбай оолдар» 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000 Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргаза 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер
Пар. ама 2. Тираж 22503 Чагыг 1761.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажыы № 1). ТС — 00682